

СОБРАНИЕ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

СТЕНОГРАФСКИ БЕЛЕШКИ

од Дваесет и шестата седница на Собранието на Република Македонија,
одржана на 17 ноември 1991 година

Скопје, ноември 1991 година

**ДИСКУТАНТИ НА 26-та СЕДНИЦА НА СОБРАНИЕТО НА РЕПУБЛИКА
МАКЕДОНИЈА, ОДРЖАНА НА 17.XI.1991 г.**

1. АНДОВ СТОЈАН – 1 :Прогласување на :Уставот на Република Македонија и
Уставниот закон за спроведување на Уставот на Република
Македонија
 2. ГЛИГОРОВ КИРО – свечен дел, 20.XI.1991 г.
-

26 седница, претрес по чл.36

1. АНАСТАСОВСКИ МИТКО – стр.4
 2. КИТАНОВСКИ ЛАЗАР – експертска група - 7
 3. КОТЕВСКИ ЃОРЃИ - 5
 4. ПОПОВСКИ ДИМИТАР - 10
 5. ПАНОВСКИ МИХАИЛ - 6
 6. СТОЈКОВ СТОИЛЕ - 10
 7. СТОЈАНОВСКИ ТОМИСЛАВ - 7
 8. СТЕФКОВСКИ ТОМИСЛАВ - 9
 9. ФЛОРОВСКИ АЛЕКСАНДАР - 2
 10. ЦРВЕНКОВСКИ БРАНКО – 9
-

26 седница, претрес по чл.7

1. АЈДАРЕГА ГАЗМЕНД – 7, 9
2. АЛИУ ЕШТРЕФ – 16, 29
3. ГОЛУБОВСКИ ВЛАДИМИР - 30
4. КОВАЧЕВСКИ КИРИЛ - 32
5. ЛИЧОСКИ ВЕЦКО - 20
6. МИЦЕВСКИ ТРАЈАН - 4
7. МУРАТИ ЦЕЛАДИН - 30
8. МЛАДЕНОВ ВАНЧО - 35
9. ПЕТРОВ ТОДОР - 38
10. ПРЕВАЛА ШАБАН - 22
11. ПОПОВСКИ КИРО - 14
12. ПАНОВСКИ МИХАИЛ - 1
13. СТОЈКОВ СТОИЛЕ - 48
14. СУЛЕЈМАНИ ОЛОМАН – 9, 24
15. СТОЈАНОВСКИ ТОМИСЛАВ – 11, 27, 28
16. СТЕФКОВСКИ ТОМИСЛАВ – 25, 36, 47
17. ФАЗЛИУ АГИМ - 2
18. ХАНЏИСКИ БЛАГОЈ – 6, 7
19. ЦАФЕРИ НЕЏАТИ - 10

крај

СТЕНОГРАФСКИ БЕЛЕШКИ

**од 26-та седница на Собранието на Република Македонија,
одржана на 17 ноември 1991 година**

Седницата се одржа во Собранието на Република Македонија, сала 1, со почеток во 22,00 часот.

Седницата ја отвори и со неа раководеше Стојан Андов, претседател на Собранието на Република Македонија

СТОЈАН АНДОВ:

Ја отворам 26-та седница на Собранието на Република Македонија.

Констатирам дека на седницата присуствуваат повеќе од две третини од вкупниот број на пратеници во Собранието и дека Собранието може полноважно да одлучува.

Дами и господа пратеници,

Како што се договоривме 26-та седница ќе ја одржиме во два дела и тоа вечерва да завршиме со работниот дел од седницата на кој ќе треба да се усвојат и прогласат: Уставот на Република Македонија и Уставниот закон за спроведување на Уставот на Република Македонија.

Вториот дел од 26-та седница ќе има свечен белег, ва кој ќе присуствуваат и гости и ќе се сослуша излагањето на претседателот на Република Македонија, Киро Глигоров.

По завршувањето на седницата претседателот ва Република Македонија и претседателот ва Собранието ва Република Македонија ќе приредат прием за сите учесници и гости.

За одржувањето ва вториот дел од седницата ќе бидете дополнително известени.

За оваа седница го предлагам следниот дневен ред:

1. Усвојување и прогласување на Уставот на Република Македонија

2. Усвојување и прогласување на Уставниот закон за спроведување на Уставот на Република Македонија.

Кој е за предложениот дневен ред, молам да крене рака. (98 пратеници).

Дали е некој против? (Никој).

Дали некој се воздржува од гласањето? (Никој)

Според тоа констатирам дека Собранието го усвои предложениот дневен ред.

Минуваме на **првата точка** - Усвојување и прогласување на Уставот на Република Македонија

Предлогот на Уставот на Република Македонија што Собранието го утврди, ви е поделен.

Според членот 442, став 2 од Уставот на Република Македонија, Уставот е усвоен во Собранието, ако за него гласале најмалку две третини од сите пратеници во Собранието.

Предлогот на Уставот на Република Македонија го ставам на гласање.

Кој е за Предлогот на Уставот на Република Македонија, молам, да крене рака. (92 пратеници).

За Предлогот на Уставот гласаа 92 пратеници.

(Бурен аплауз).

Констатирам дека Уставот на Република Македонија е усвоен.

Согласно член 443 од Уставот на Република Македонија, Собранието на Република Македонија го прогласува Уставот на Република

Предлогот на Одлуката за прогласување на Уставот на Република Македонија ви е поделен.

Кој е за Предлогот на Одлуката, молам да крене рака. (96 пратеници).
(Бурен аплауз).

Констатирам дека Одлуката за прогласување на Уставот на Република Македонија е усвоен.

Дами и господа пратеници, дозволете да ја прочитам Одлуката што ја усвоивме.

(Пратениците ставаа да ја ислушаат одлуката).

"Врз основа на член 443 од Уставот на Република Македонија, Собранието на Република Македонија на седницата одржана на 17 ноември 1991 година донесе одлука за прогласување на Уставот на Република Македонија.

Се прогласува Уставот на Република Македонија, што го усвои Собранието на Република Македонија на седницата одржана на 17 ноември 1991 година."

(Бурен аплауз).

Преминуваме на **втората точка** - Усвојување и прогласување на Уставниот закон за спроведување на Уставот на Република Македонија.

Предлогот на Уставниот закон за спроведување на Уставот на Република Македонија што го утврди Собранието на Република Македонија ви е поделен.

Уставниот закон за спроведување на Уставот се донесува по иста постапка како и Уставот на Република Македонија.

Предлогот на Уставниот закон за спроведување на Уставот на Република Македонија го ставам на гласање.

Кој е за Предлогот молам да крене рака. (96 пратеници).

(За Предлогот гласаа 96 пратеници).

(Бурен аплауз).

Констатирам дека Собранието го донесе Уставниот закон за спроведување на Уставот на Република Македонија.

Предлогот на одлуката за прогласување на Уставниот закон за спроведување на Уставот на Република Македонија што ви е поделен, го ставам на гласање.

Кој е за Предлогот на одлуката молам да крене рака.(96) . (За Предлогот на одлуката гласаа 96 пратеници),

(Бурен аплауз)

Констатирам дека Одлуката за прогласување на Уставниот закон за спроведување на Уставот на Република Македонија е усвоен.

Бидејќи дневниот ред е исцрпел, го заклучувам првиот дел од 26-та седница на Собранието на Република Македонија.

Предлагам да направиме пауза од половина час, а потоа ќе одржиме затворена седница на која ќе присуствува само составот на Собранието и Владата.

(26-та седницата на Собранието на Република Македонија заврши во 22,15 часот).

Свечен дел на 26-та седница на Собранието на Република Македонија (20 ноември 1991 година)

Седницата почна во 18,00 часот.

На седницата претседаваше Стојан Андов, претседател на Собранието на Република Македонија.

СТОЈАН АНДОВ:

Дами и господа, почитувани гости,

го отворам свечениот дел од 26-та седница на Собранието на Република Македонија по повод усвојувањето и прогласувањето на Уставот на Република Македонија.

(сите стануваат и се пее химната)

СТОЈАН АНДОВ:

Дами и господа, почитувани гости!

Дозволете ми од ваше и мое име, во овој свечен миг да го поздравам претседателот на Република Македонија, КИРО ГЛИГОРОВ.

Го поздравувам присуството и на претседателот, потпретседателите и министрите и членовите на Владата на Република Македонија и на потпретседателот на претседателот на Републиката.

Со особена чест ги поздравувам делегатите на Првото заседание на АСНОМ, народните херои на Македонија и другите учесници во Народноослободителната борба. Го поздравувам Архиепископот Охридско-македонски, неговото блаженство господин господин Гаврил, претседателот на Македонската академија на науките и уметностите како и другите уважени академици, ректорите на универзитетите во Република Македонија, претседателот на Уставниот суд на Република Македонија и претставниците на другите судски институции, членовите на Комисијата за уставни прашања, претседателот на Собранието на град Скопје, претседателите на собранијата на општините во Република Македонија, досегашните претседатели на Собранието на Република Македонија, командантот на територијалната одбрана на Македонија и командантот на третата воена област.

Ги поздравувам претставниците на сите политички партии и здруженија на граѓани во Република Македонија и претставниците на сите национални институции во Република Македонија, и претставниците на сите национални институции во Република Македонија, претставниците на верските заедници и на странските дипломатско – конзуларни претставништва во Скопје. Ги поздравувам претседателот на Стопанската комора на Македонија и на Сојузот на синдикатите на Македонија и другите присутни гости на оваа седница.

Ги поздравувам и претставниците на новинско-информативните куќи и на Македонската радио и телевизија, ги поздравувам и сите новинари и известувачи од Собранието на Република Македонија.

Дозволете ми во ваше и мое име да ги поздравам граѓаните на Република Македонија и Македонците во соседните земји и насекаде во светот, чија сесрдна помош и поддршка ја почувствувавме особено во овие значајни мигови за нашата земја.

Следејќи ги современите демократски процеси во светот, а врз основа на историскиот континуитет во создавањето и афирмацијата на македонската држава, Собранието на Република Македонија на 17 ноември 1991 година го усвои и прогласи Уставот на Република Македонија како израз на определбите и заложбите на граѓаните на Република Македонија за суверена, самостојна, демократска и социјална држава.

Со Уставот се утврдуваат животните постулати на демократскиот парламентарен систем во кој граѓаните преставуваат основен субјект и носител на политичката власт. По донесувањето на овој највисок државно-правен акт на Република Македонија претстои донесување на голем број значајни системски закони со кој ќе треба да се уредат односите во политичкиот и економски систем. Тоа значи дека на Собранието, на Владата и на другите органи во Републиката им претстои исклучително интензивна работа во заокружувањето на државноста на Република Македонија.

Оваа седница има свечен карактер за да може м сите заедно да го одбележиме усвојувањето и прогласувањето на Уставот на Република Македонија.

Го молам претседателот на Република Македонија да земе збор

Има збор господинот Киро Глигоров, претседател на Република Македонија.

КИРО ГЛИГОРОВ:

Почитувани пратеници, драги учесници на Првото заседание на АСНОМ, драги гости!

пред свеченото прогласување на Уставот на суверена, самостојна и демократска држава Македонија, дозволете ми да кажам како го чувствувам овој историски миг како учесник на Првото заседание на АСНОМ, кога се донесе Декларацијата за создавање на македонска држава, вековниот сон на нашиот народ и на сите националности кои живеат на ова парче земја. Еве, денес, кога со новиот Устав на Република Македонија одлучивме за нејзините правни темели - темели на самостојна и суверена држава, која ќе има меѓународно- правен субјективитет, повторно сум исполнет со гордост и надеж дека не биле залудни жртвите паднати во сите наши востанија. Зад нас остануваат ропските денови, делења и прогони, раселувања и бездомија, за кои историјата говори и ќе сведочи за исконската моќ на нашиот народ да се одржи, да опстојува, да го сочува македонскиот збор, песна и приказна. Само 45 години, со своја Република, беше доволно за да се потврдиме како европска нација и да ги покажеме трудољубивоста, дарбите и можностите на нашите луѓе. Во исто време доживеа процут и сите националности кои живеат во Македонија и делат една судбина со македонскиот народ.

Со осамостојувањето и сувереноста не очекуваат нови шанси за самопотврдување, нови предизвици на сите полиња на стопанскиот и културниот живот, ко и голема одговорност за внатрешниот мир и стабилност, за развојот на демократијата, за пазарното стопанство во растење и развојот на сите полиња, и за наше присуство и активно учество во меѓународната заедница. Македонија ќе биде конструктивен фактор во современиот свет чиј збор секогаш ќе биде на страната на мирот, меѓународната соработка, на страна на правото и правдата. Нашата цел кон која ќе се стремиме, ангажирајќи ги сите свои потенцијали, е да станеме членка на Европската заедница, на Обединетите нации. Во сите наши програми и планови треба да доминира европската опција и во тие рамки соработката со сите балкански земји, со сите наши соседи.

Во Југословенската криза ќе продолжиме не жалејќи напори и иницијативи да се бориме за мир, за излез од кризата, за успех на Хашките преговори, за асоцијација на југословенските суверени држави.

Со овие само неколку генерални линии на напите определби, сосема е видлив континуитетот на двата Илиндена и особено на АСНОМ. Референдумот од 8 септември и новиот Устав на Македонија. Присуството на денешното заседание на преживеаните учесници на Првото заседание на АСНОМ, заедно со слободно избраните пратеници на првите ловеќепартиски демократски избори и симболички го потврдува

континуитетот на изградбата на нашата држава самостојна и суверена Република Македонија. Делото на АСНОМ го довршуваат слободно избраните пратеници кои го сочинуваат овој Парламент.

Денеска треба да го прогласиме Уставот на суверена и самостојна Македонија. На тоа не обврзува плебисцитарно изразената волја на народот на 8-ми септември годинава, мигот во кој се наоѓаме, кога почнува завршната фаза на признавањето на оние републики, како самостојни и суверени држави^{со} меѓународно правен субјективитет, кои тоа го сакаат, кога се поевидентно е дека Републиката мора да ги преземе сите оние функции што се нејзина надлежност а кои сега сеуште се, по Уставот на СФРЈ кој никој не го почитува, во рацете на органите кои веќе немаат легитимитет, кога ЈНА нема веќе легитимно политичко водство.

Сето тоа, како и ургентната потреба да ја изградиме напата држава врз нов, демократски устав, кој не случајно започнува со правата на граѓаните, на поединецот, со јасна ориентација дека Македонија во која живеат повеќе националности, ќе биде држава во која сите ќе бидат рамноправни, во амбиент на полна меѓусебна национална, верска и политичка толеранција, со сожителство како трајна и незаменлива ориентација на овој Парламент, на сите нас, на нашиот народ.

Нашиот Парламент и неговата Уставна комисија завршија огромна работа. Експертската група покажа дека ја познава уставната материја, компаративните уставни решенија на, речиси сите европски уставни, даде солидна основа за работата на Уставната комисија и Парламентот. Уставната комисија со упорна работа, трпеливост и аргументираност, како и пратениците од своја страна, сфаќајќи го мигот во кој се донесува Уставот, настаните во Југославија кои секавкчно се менуваат, на време ја привршија својата работа и дадоа голем придонес да се здобиеме со современ, демократски Устав кој можеме да го покажеме секому, како еден чесен и издржан документ. Сам имав можност да ги слушнам првите оценки на последните среќавања во Хаг, каде што го поделивме проектот на нашиот Устав. Тие беа мошне позитивни. Со сите амандмани и подобрувања последниве денови тој стана уште поконзистентен.

Но, тоа не значи дека сите сме, и со се што е, или не е внесено во Уставот, задоволни. Уставот, покрај основната концепција која има трајно значење, во конкретните решенија има многу одредби кои ќе ги проверува времето и практиката. Нашата млада демократија, наследената социјална и економска структура, отсуството на бројни институции и механизми со кои демократијата ќе може да ги искаже сите свои и актуелните можности на Парламентот, нашите сознанија и нашите однесувања и степенот на демократската свест,

се околностите кои ќе влијаат на широчината на демократијата. Но, тоа не смее да не обесхрабри доколку развиеме силно чувство да не дозволиме да се загрозува правната држава и доколку сфатиме дека човекот и неговите права се појдовна точка за демократскиот карактер на државата и цивилното општество како наш идеал.

Ако денес, а јас сум уверен во тоа, нашиот граѓанин верува целосно во себе си, во потребата да има самостојна и суверена држава, тоа е заради фактот што се покажа од парламентарните избори наваму, дека со добра политика Македонија може да биде и е респективен субјект во Југославија и светот, во разрешувањето на југословенската криза и има добра перспектива Европската заедница. за влегување во Европската заедница. Истовремено, притоа да го сочува мирот, колку што е тоа можно во вакви настани тоа е драгоцен резултат кој сведочи за зрелоста, мудроста и достоинството на нашиот народ, кој веќе не сака да биде било чиј приврзок и спремен е сам да одлучува за својата судбина. Тоа го покажа референдумот. Тоа ќе го потврди прокламирањето на Уставот и уверен сум со тоа ќе се овозможат и следните чекори, кои наскоро треба да значат преземање во свои раце на сопствените надлежности, на се она што и припаѓа на една суверена држава.

Ако тоа го сочуваме и продолжиме ќе бидеме и меѓународно признати. На тој пат не смееме да направиме грешки, неопходно е да ја сочуваме

здобиената репутација и почитување. Тоа се работи што ни претстојат. сето тоа ни го овозможува хашкиот документ, досегашните уверувања од низа држави и општото чувство дека Македонија заслужува признавање, бидејќи покажува дека е одговорна и мирољубива држава, подготвена да ги почитува и применува сите обврски од меѓународното право и да стане членка на меѓународната заедница.

Како што гледате, можно е, и во релативно кус период, држава која досега малку или скоро ништо не значело во меѓународниот живот како самостоен фактор успешно да се снајде во овие виорни времиња и рамноправно да учествува во договорите за Југославија и пошироко за балканските и европските прашања.

Ако го носиме во себе чувството на таква сигурност дека сме на прав пат и дека добро чекориме грижејќи се за себе и за сопствените интереси, но не повредувајќи ги туку респектирајќи ги тугите интереси, тогаш мораме да успееме.

Затоа, разбирањето, чувствителноста и перманентната грижа за меѓунационалните односи се од капитално значење за нашиот мир, за идниот економски и социјален подем, а пред се за безбедноста на нашата Република. да го мериме секој збор, секоја постапка која влијае на довербата меѓу сите националности, да јакне соработката и меѓусебното разбирање и толеранција. Мотото треба да биде: ништо не се решава со сила и рестрикции, со страв од правата на другите. Нужен е широк поглед кој треба да има појдовна основа во

европските сфаќања за меѓунационалните односи. (само така може да се симне хипотеката или чувството, независно колку е објективно Засновахо, дека има за било кого, било каква нерамноправност. Но, таквиот приод бара толерантен и трпелив дијалог и чекор по чекор градење на вистински пријателски и рамноправни односи.

Денеска мора да бидеме свесни дека сме оптоварени условите во кои живееме. Со оправдани или неоправдани обвинувања и заблуди дека постои реалност која ако не се почитува не може ниту да се менува. Свесни дека успехот со траен карактер бара чекор по чекор, но решително и без колебања да се оди напред за сегашниот неповолен тренд во меѓунационалните односи да може да се сврти. тоа ја гледаме утрешната Македонија, која ги продолжува добрите традиции на сожителство, но денес во еден европски контекст.

Затоа Уставот, сигурно за секоја партија или дел од населението би можел да донесе се што барале и очекувале. Но некои барања се и противречни. Меѓутоа, ако Уставот не дава максимум, ако е тоа воопшто во било кое општество возможно, тој сигурно дава добар старт, добри рамки кои можат да се пополнуваат, права кои можат да се развиваат и шират. Единствено таа аргументација е реална, остварлива и може да донесе консензус. Ние, и тие кои не наследат, можат да сторат повеќе до|колку овој устав, а јас сум уверен во тоа, е добар темел за идното градење на уште похумани односи.

Не верувам дека денеска на било кој во Македонија може да му падне на ум со било што да ги доведе во прашање условите кои ни го гарантираат мирот и целите да станеме демократско општество. Затоа не можам а да не повторам, во овој момент, дека меѓусебното разбирање и толеранцијата се најважната работа.

Та, нели, научивме низ тешката историја на Балканот дека нетрпенијата и конфликтите врз национална и верска основа, секогаш носеле несреќа и тоа за сите и без исклучок. Тој анахронизам секогаш и во светската историја се покажувал како антиисториски и погубен.

За разлика од Европската заедница каде што се договараат разумно, за се она што е возможно и во степен кој овозможува согласност на сите, ние сме често наклонети крајности и затоа и се зачестуваат конфликтите што доведува до побавен развој на сите полиња, на штета на сите. Затоа верувам дека совеста и разумот и овој пат ќе дојдат до израз. Уставот е прашање кое природно ги надминува личните желби и теснопартиските интереси. Зашто, само така станува акт на цивилизирана Заеднкца, рамка за демократија и чин на спроведување на општонародната волја.

Во тој поглед со Уставот, се забележува чекор напред во нашата демократија. теснопартиските интереси не надвладаа над слободната определба на пратениците кои го сфатија мигот и одговорноста пред народот.

Пробивот на демократските норми на однесување и довербата стануваат факт. Затоа, длабоко сум уверен дека недоволно промислените одлуки за неучествување во пописот и референдумот, и за Уставот не смеат да ги влошуваат меѓунационалните односи и довербата. Сите тие постапки практично ќе се покажат како недоволно обмислени.

Со Уставот се завршува една значајна етапа на нашето осамостојување. Не чекаат крупни задачи, да се преуреди целото, согласно со Уставот, законодавство и да се организираат сите нужни институции на суверена и самостојна Македонија. Непрекинатата акција на меѓународен план за нејзиното признавање, како и целосна активност во решавањето на југословенската криза, прекинување на војната и договор за идната асоцијација на суверени држави. Тоа се крупни задачи на кој Парламентот, Владата и сите институции ќе полагаат испит. треба да покажат колку се успешни градители на државата. Таа работа ќе бара уште повеќе стручност, компетентност и способност и затоа Парламентот и Владата ќе треба широко да се отворат спрема научните и други институции, спрема целокупната јавност. Да дадеме предност на способноста и младоста, на генерациите кои ќе ја градат својата судбина со европски хоризонти.

Со посебно задоволство забележуваме радост и восхит со кој е поздравено, во целата наша дијаспора, донесувањето на Уставот на Република Македонија. Тоа уште еднаш го потврдува фактот дека нашите браќа и

сестри расеани по светот се со нас, спремни да ни помогнат. Покажаа силно родољубие и приврзаност на Македонија.

На крајот должноста, но пред се совеста, ми налага, иако сум сигурен дека на секој од вас ви е на срце иднината на Македонија, да ви заблагодарам што гласавте за уставот, за основниот конститутивен акт на нашата држава, за иднината на слободна и суверена Македонија. Тоа од нас го очекуваат граѓаните на Македонија, кои овие денови со притаен здив, вперија очи во Парламентот, верувајќи во нашата љубов и одговорност кон татковината.

Со овој чин покажавме дека сме заедно со народот, со неговите чувства и стремежи, дека сме за слободна и суверена Македонија.

СТОЈАН АНДОВ:

Дами и господа,

Донесувањето на Уставот во овој релативно краток период и во извонредно сложена и тешка политичка состојба во земјата и Републиката, бараше мошне мобилно ангажирање на сите субјекти во Републиката. По тој повод чувствувам потреба да се заблагодарам на пратениците на Собранието, Владата на Република Македонија, членовите на експертската група членовите на Комисијата за уставни прашања, политичките организации и здруженија на граѓани, научните и стручни институции средствата за јавно информирање, стручната служба на Собранието и на сите други учесници кои придонесоа за успешното завршување оваа обемна и исклучително значајна работа околу подготвувањето и донесувањето на Уставот на Република Македонија

Го заклучувам свечениот дел од 26-та седница на Собранието на Република Македонија.

Во името на претседателот на Републиката и од мое име ги поканувам пратениците, гостите и претставниците на средствата за јавно информирање на свечениот прием што го приредуваме во свечената сала на Собранието на Република Македонија.

Претрес по член 36

Завршивме со претресот по амандманите.

Дали некој друг бара збор? (не)

Го заклучувам претресот и текстот на член 35 го ставам на гласање.

Кој е за, молам да крене рака?

За членот 35 гласаа 92 пратеника.

Според тоа констатирам дека Собранието го утврди членот 35 на Предлогот на уставот на Република Македонија.

Минуваме на утврдување на член 36.

Отворам претрес на утврдување на членот 36.

Амандмани поднесоа пратеничката група на ВМРО-ДПМНЕ, пратеничката група на Социјалдемократскиот сојуз на Македонија, пратениците Александар Флоровски, Драги Арсов и Томислав Стевковски и Комисијата за здравство.

Комисијата за уставни прашања поднесе амандман на член 36 кој е составен дел на текстот на Предлогот на уставот.

Отворам претрес по амандманот за бришење на член 36 поднесе: од пратеничката група на ВМРО-ДПМНЕ,

Молам кој бара збор?

Бидејќи никој не бара збор го заклучувам претресот и амандманот го ставам на гласање.

Кој е за, молам да крене рака?

За овој амандман гласаа 30 пратеници.

Според тоа, констатирам дека амандманот за бришеше на член 36 поднесен од пратеничката група на ВМРО-ДПМНЕ, не е усвоен.

Отворам претрес по амандманот на член 36 поднесен од пратеникот Александар Флоровски.

Молам кој бара збор?

АЛЕКСАНДАР ФЛОРОВСКИ:

Во дел од текстот на член 36 од текстот на Предлог уставот на Република Македонија, кој гласи: "На борците од Антифашистичката борба", предложен од Комисијата за уставни прашања има идеолошко - политички остатоци од претходното општествено уредување. Не би сакал да ги негирам заслугите на чесните борци од Антифашистичката борба, но би потсетил дека текстот на член 36 од Предлог уставот на Република Македонија подеднакво требало да бидат застапени правата на сите македонци прогонувани и затварани за идеите за самостојна и суверена Македонска држава. Без разлика што некој од нив се рехабилитирани, а некои од нив до скоро ги осекаа тие консеквенции и на мислење сум дека на овој член од Предлог уставот Македонскиот парламент мора да заземе став да и овие борци за самостојна Македонија најдат место во член 36 и на некој начин се избришат неправдите што им се нанесени во периодот на едноумието од своите бивши соборци кои најдоа видно место во текстот на овој член.

Очигледно дека во овој текст преовладаа тесно партиските интереси, што м борците од Антифашистичката борба најдоа видно место, додека борците кои се бореа за самостојна и суверена Македонија едноставно се негираат. Се прашувам, дали борците од типот на Ченто, Брашнаров, Шатев и другите знаени и незнаени кои се бореа за самостојна Македонија не заслужуваат да најдат место во текстот на член 36. За разлика од нив така наречените борци од Антифашистичката борба од типот на Цветко Узуновски- Абас, Злате Билјаноски, Колишевски и поротни: на судењето на Ченто Лазар Мојсов, и за доброто поведење ги помина сите можни функции во Републиката и СФРЈ, се поистоветуваат со сите оние кои се бореа и загинаа за идеалот на самостојна и суверена Македонија.

Што станува со борците од Антифашистичката борба кои не заземаа функции и ли воопшто не успеале да влезат во боречката стабишмент на Македонија, а сега живеат на прагот на егзистенцијата и воопшто никој не обрнува внимание на нив. Но тврдам иако не сум историчар, дека во сите три делови на Македонија истовремено беше борба за национално ослободување на Македонскиот народ. А сигурно ова ќе биде испитано и докажано од историчари кои не се оптоварени од идеолошки припадности во некоја поблиска иднина. Истовремено сметам дека овој амандман е придонес кон национално помирување на сите учесници во борбата за македонската самобитност и државност. Во контекст на овој текст нека послужи и написот во независниот весник Република под име насила без заби, цитатот гласи: "на велешанед Методија Кимоски во присуство на Светозар Вукмановиќ- Темпо со клешти за потковуваше добиток удбашите му ги извадиле сите заби, а денес државата за тоа го наградува со 94 динари пензија, а осуден е ВМРО-вец борец за самостојна Македонија,' за која и ние денес се залагаме во новиот текст на Предлогот на уставот на Република Македонија .

СТОЈАН АНДОВ:

Има збор господинот Митко Атанасовски.

МИТКО АТАНАСОВСКИ:

Драги пријатели мислам дека овој текст треба да го прифатиме од следните причини: Контактот што го имам со мајки на борци и жени, повеќето од мајките се веќе покојни, а погинаа во времето на Народно ослободителната борба. Имаа и мајки стари кој заземаат една минимална пензија. Една минимална кога велам, мислам на социјална пензија. Но тука треба да го поврзам и ставот што треба и ние како пратеници на ВМРО, нека пиши печатот што сака, за мене, тоа се однесува за сите без разлика мајки, татковци, ќерки и браќа кои останаа на тротоарите, на улиците незгрижени. Незгрижени! Меѓутоа, господинот Флоровски нагласи во членот 36 дека не се во прашање само луѓето од НОБ. Но тука, во контекстот на дадениот амандман многу убаво е потвртано дека баш оние луѓе кои се бореле за независноста на државата Македонија, на страдале од икс причини во разни логори и затвори итн. во времето на едноумието. Тоа е многу тешко. Од нив малку се останати. Малку останати. Товарот и тагата останаа во нивните семејства и во нивните сонародници. Спрема тоа ве молам, за да исполниме една хумана, еден хуман гест и да ги на некој начин ублажиме болките и на тие што загинаа во војните и по време на војната, а не се згрижени и на тие што умреа по затворите, и на тие што останаа сакати, и на нивните блиски ние треба да бидеме едногласни во овој парламент и да го прифатиме членот 36 само затоа што и тие беа наши, и тие беа блиски и за нив треба да се погрижиме. Единството на народите, на народот не се гледа само од красно говорни говори, туку се гледа од делата. Ова е едно дело хумано, едно дело кое треба овој член опфаќа дело на човештина и спрема тоа ве молам уште еден пат да бидеме едногласно барем по овој член.

Јас мислам дека поради тоа што многу хумани се покажавме надвор од оваа земја треба да го прифатиме членот и за тоа трајно ви благодарам.

СТОЈАН АНДОВ:

Има збор господинот Горги Котевски.

ЃОРЃИ КОТЕВСКИ:

Најнапред сакам да кажам дека едно од најправилните решенија, до колку го прифатиме овој член би требало да го прифатиме и амандманот што го поднесе пратеникот Александар Флоровски заради следната причина. Овде во член 36 цитирам "Републиката на борците од Илинденското востание и на борците од антифашистичката војна". Станува збор за два вида на борци едниот од Илинденското востание а едниот од II светска војна. Ние знаеме дека веќе се навршуваат повеќе од 100 години од Илинденското востание и прашаше е колку на број ги има во Македонија а јас пред моите лични сознанија знам дека веќе нив ги нема, а и тие што беа останаа зад кулисите, зад сето она што се случуваше во Македонија, дури многу од нив директните учесници во Илинденското востание не беа ниту интервјуирани ниту пак беа земени некои податоци што ќе служат за пишувањето на историјата на македонскиот народ. И затоа да не правиме овде една голема разлика помеѓу борците од Илинденското востание кој се во минимален број или воопшто ги нема и од оваа втората категорија кој се од II светска војна мислам дека е најдобро решение да го прифатиме амандманот од Александар Флоровски. Ве молам и посебно апелирам, особено до оваа страна на пратениците (покажува на десанта страна), да се изјаснат позитивно за овој амандман и со тоа да ја симнеме и онаа темна дамка што се протегаше во нашата историја, а исто така да не фрламе сомнение врз она што сакаме сега да го направиме со овој устав. Затоа што

ние не смееме посебна некоја категорија луѓе да ги ставиме во уставот и со посебни права да ги привилегираме. Ве молам повнимателно и потрезвено да размислиме и да гласате за амандманот на Александар Флоровски. Јас исто така се приклучувам кој тој амандман.

СТОЈАН АНДОВ:

Има збор господин Пановски.

МИХАИЛ ПАНОВСКИ:

Почитувани пратеници, кога се дискутираше овде за организирањето на прославата на 4-ти јули и 2-ти август, јас предложив во овој републички организационен одбор да влезат и борци кој што се бореа во текот на војната, но продолжија и после војната да се борат за остварувањето на вековната борба на македонецот за суверена македонска држава. Тогаш тоа не беше усвоено. Јас бев прегласан од деснава страна. Целта ми беше и тогаш реков, сега ќе повторам, да дојдеме до тоа наше македонско национално помирување. Затоа апелирам до сите пратеници, независно од која партија се, дајте да го изгласаме овој амандман и да престанеме да ги делиме борците од НОВ. Тоа не беше идеолошка војна, тоа беше борба за национално ослободување, луѓето што се бореа во НОВ не беа само комунисти. Најголемиот син на Македонија Ченто Андонов не беше комуниста. затоа апелирам да го излагасаме овој амандман да престанеме со делбите на македонскиот народ.

СТОЈАН АНДОВ:

Има збор господинот Лазар Китановски.

ЛАЗАР КИТАНОВСКИ: (Член на Експертската група)

Почитувани пратеници, ова не е стручно прашање, пред се е политичко прашање. Експертската група предлага овој член да се разгледа на крајот откако ќе заврши усвојувањето на другите членови, една група д го прецизира точно како ќе гласи овој член. Да не импровизираме на самата седница. Тоа е предлогот.

СТОЈАН АНДОВ:

Значи, во овој момент во овој член да ја прекинеме расправата и да оставиме за на карај. Да може и после паузата Експертската група да поднесе извештај. Амандманот останува.

Има збор господинот Томислав Стојановски.

ТОМИСЛАВ СТОЈАНОВСКИ:

Не сакам да одам на тоа какви значења има оваа одредба дали политички или не. Јас ќе се задржам само на одредбите каде државата Македонија се ангажира материјално во плаќање на учество слободи и создавање на една држава.

Оние што учествувале и да имаат некои права, нека е и така. Меѓутоа, се прави овде на полето на социјалата. Дали некој имаат еднакви права или не. Велиме дека одиме на граѓански устав и дали сакаме во една социјална сфера да направиме 2 или повеќе социјални групи. Кога јас го разгледувам амандманот на господин Флоровски, тој не само да има онака да се

прифати како што е даден господа пратеници, ние можеме и селективно да пристапиме на прифаќање. За мене најинтересни се последните зборови "ако не се сами во состојба да си обезбедат средства за живот". А не генерално едно лице кое учествувало во било која од овие војни, има по основ на пензиско осигурување, да дојде до енормна пензија сега да има и други посебни социјални права, па државата да го прати и на банско лекување, дали ќе биде банско, чисто термичко или воздушно по избор. Тоа на граѓанинот му пречи. Меѓутоа, антифашистичката борба е светска борба иако одиме селективно ние не сакаме да кажеме дека некој учествувал како комуниста, како македонец или немакедонец туку да учествувал како борец против антифашизмот, пардон против фашизмот. И во тој случај ние немаме, јас немам поинакво размислување по текстот што е предложен во самиот член на уставот. Меѓутоа, да водиме сметка дали на овие луѓе, а посебно на членовите на семејствата на тие. Јас ќе дадам само една слика на пример некој што бил на 18 години 1903 година и членови на негово семејство нека имал дете, рпа тогаш загинал, од тогаш наваму имаме равно 90 години. На кој, тој член ние треба да гарантираме социјална помош. Ако војната завршиле 1945 година пак тој имал 18 години меѓутоа бидејќи војната 4-5 години, а Илинденското востание било 5 и 10 месеци еве и 1 година, дали некој кој стапил како борец на 18 години па после загинал до крај на 15 мај 1945 година и сега тие луѓе кои имаат 45 години ќе треба да имаат заштита и после тоа. затоа што формулацијата, ако нема можност да си обезбеди средства, да има и место и начин тоа да го прифатиме. ДА не биде ова само генерално, сум учествувал еве ти пари. Во тоа е проблемот.

БРАНКО ЦРВЕНКОВСКИ:

Почитувани пратеници, би сакал а кажам дека по ова прашање апсолутно не постојат никакви предрасуди од пратеници од СДСМ-ЛП. Единствено нешто на што би инсистирал а тоа е да се дојде до една вистинска права правно издржана формулација која што ќе може на одреден начин проследена со некоја законска регулатива. Инаку, ниту овој член е пишуван за комунисти ниту за антикомунсисти. Се зборува за национално ослободителна војна, нема никакви идеолошки предрасуди и мислам дека е издржан предлогот што беше даден од членовите на Експертската група, за време на оваа расправа што се води, уште еднаш размислат и ад видат која е таа формулација која што ќе биде правно издржана. Јас затоа би предложил да не инсистирам на овој амандман дали е тој најправилната формулација меѓутоа ако ние е на сите една иста цел тогаш Експертската група нека поразмисли до крајот на расправата и да понуди соодветно решение.

СТОЈАН АНДОВ:

Дали се согласуваме со ова. (Гласови на одобрување)

Има збор господинот Томислав Стефковски.

ТОМИСЛАВ СТЕФКОВСКИ:

И за нас е прифатливо Експертската група уште еднаш да го погледа овој член со тоа што да бидат земени во предвид и одредени предлози кој беа дадени на Уставната комисија каде што ние се залагавме да најдат место и лицата репресирани од 1945 година за идеите на Македонија. Во тој контекст мислам дека треба Експертската група да води сметка и за ваква формулација на членот.

СТОЈАН АНДОВ:

Има збор господинот Поповски.

ДИМИТАР ПОПОВСКИ:

Почитувани пратеници, заправо истото и јас сакав да го предложам. Меѓутоа би предложил уште нешто. Зборуваме за борците и оние на страдани во војните, а што станува со загинати Македонци и граѓани на Македонија во сегашнава војна што не е наша. Може би има, знаете семејства кој што се загрози нивната егзистенција е сега во овој момент загрози, па не би било лошо Експертската група кога ќе расправа и кога ќе формулира дефинитивен текст на овој член да најде место и начин за решавање на овие проблеми.

СТОЈАН АНДОВ:

Добро да го одложиме расправањето по овој текст.

Дали се согласувате. (Се согласуваат)

Има збор господинот Стоиле Стојков.

СТОИЛЕ СТОЈКОВ:

Само краток ќе бидам. Сакам да напоменам дека ова што господинот Поповски го кажа држи и само да потсетам дека иако беше жален настанот првиот наш војник штоп загина Сашко Гешовски, мислам да ги употребиме зборовите на нашиот претседател кој кажа дека Сашко загина како прв војник за слободна, суверена и независна Македонија. Мислам во тој контекст се однесува и на тие војници.

СТОЈАН АНДОВ:

Ве молам значи се согласуваме овој член да го резервираме откако ќе ги.....

Претрес по член 7

Преминуваме на утврдување на членот 6.

Отворам претрес по Текстот на членот 6. Амандман по членот 6 поднесе пратеникот Михаил Пановски.

Дали пратеникот Михаил Пановски, го повлекува амандманот.

МИХАИЛ ПАНОВСКИ:

Со оглед на тоа што моите амандмани членот што се однесува за главниот град, членот 6, понатаму на членот 56, кој се однесуваше на сопственоста и на член 118 за статусот на градот Крушево, не поминаа на работните тела, јас тие три амандмани ги повлекувам. (аплауз).

СТОЈАН АНДОВ:

Му благодарам на г-динот Пановски.

Бидејќи нема амандмани по овој член, го заклучувам претресот и членот 6 го ставам на гласање.

Молам, кој е за членот 6, да крене рака?(103).

Преминуваме на утврдување на членот 7.

Отворам претрес по текстот на член 7.

Амандмани поднесоа пратеничките групи на ПДП-НДП, ВМРО-ДПМНЕ, РСМ- Либерална партија, Социјалистичка партија на Македонија, пратениците Наум Симјановски, Џеладин Мурати, Фериз Садику, Кирил Ковачевски, Ештреф Алиу, Ванчо Младенов, Тодор Петров, Драги Арсов, Томислав Стефковски и Владимир Голубовски. Понатаму Комисијата за внатрешна политика и ОНО, Комисијата за прашања на изборите и именувањата и Комисијата за општествено- политички систем.

Комисијата за уставни прашања го прифати амандманот поднесен на членот 7 став 1 од Пратеничката група на ВМРО-ДПМНЕ. Комисијата за внатрешна политика и народна одбрана, Пратеничката група на РСМ-Либерална партија, Комисијата за прашањата на изборите и именувањата, пратениците Наум Симјановски и Драги Арсов и Томислав Стефковски и тој е составен дел на текстот на Предлогот на Уставот на Република Македонија.

Отворам претрес по амандманот на член 7 поднесен од Пратеничката група на ПДП-НДП.

Молам, кој бара збор?

АГИМ ФАЗЛИУ:

Почитуван претседателе, почитувани пратеници,

Земајќи збор сакам да придонесам проблемот на употребата и статусот на албанскиот јазик да се разјасни и решава во Македонија со овој устав. Нерешениот статус на албанскиот јазик во Македонија во прогласувањето на амандманите на Уставот на Република Македонија од 1989 година, кои амандмани се усвоени против волјата на албанците во Македонија, амандманот 43 и против сите меѓународни документи и конвенции за употребата на јазиците, кој амандман албанскиот јазик се става во дискриминаторска положба. Сето ова создаде далекосежни политички последици за Македонија, кој создаде многу ладна клима и недоверба во меѓунационалните односи кои сега ги чувствуваме и ќе ги чувствуваме во едно догледно време. Не знам во Македонија зошто и на кого му причинува задоволство нерамноправноста на немакедонците, а посебно нерамноправноста на албанскиот јазик. Не знам зошто Македонија се сака да се избегне од реалноста дека албанците и албанскиот јазик си имаат своја историја и традиција на својата употреба и соодветна територијална распространетост. Мене лично рамноправноста ми причинува задоволство.

Задоволство ми беше кога во "Нова Македонија" на 11.11.1991 година, прочитав за рамноправноста на македонскиот јазик со другите јазици во Австралија.

За оние овде во Парламентот кои ја бранат тезата една држава еден јазик, со која бараат и оправданост за дискриминацијата на јазиците, а со тоа Македонија наместо да ја водат чекор во чекор со другите Републики во Југославија и современиот свет во полето на употребата и статусот на јазиците, го прават обратно. Еве неколку примери кои го потврдуваат тоа.

Имам два примери од два порестриктивни уставни Хрватска и Србија.

Во новиот Устав на Република Хрватска, член 12, став 2 вели: "Во поедини локални единици, освен хрватскиот јазик и латиничното писмо во службена употребата може да се воведат и другите јазици и кириличното писмо".

Исто така, во новиот Устав на Србија, член 8, став 2 гласи: "На подрачјата на Република Србија каде живеат народносите во службена употреба истовремено се и нивните јазици и писма". Исто така е и со Уставот на Словенија и БиХ.

Шетајќи по приморјето и Словенечко и Хрватско, секаде паѓаат во очи означите на патиштата кои се напишани и на Италијански јазик.

Исто така ќе се опслужам и со некои примери од светот. На пример во Австрија во подрачјата каде што живеат припадниците на словенската и хрватската националност овие јазици се официјални. Ист е случајот во Италија, со францускиот јазик во долината Аоста и германскиот во областа Болцана. Тие имаат еднаков статус со италијанскиот јазик.

Во Израел арапскиот е официјален јазик на државата и е рамноправен со еврејскиот. Во Нов Зеланд, маорскиот со околу 10% население, е рамноправен со англискиот. Во Канада ист случај е со францускиот јазик. Во Финска со шведско население околу 7%, шведскиот јазик е во се изедначен со финскиот. Исто така, во швајцарија каде што четири јазици се прогласени за национални јазици и многу други примери кои ни овозможуваат да констатираме дека рамноправноста на јазиците во едно многунационално општество не мора да биде хендикепот за комуницирање, туку предност. Не мора да згрозува други јазици, туку да претставува богатство на општеството во кое се употребуваат овие јазици. Не сакам да земам неколку примери од афричките земји, бидејќи мислам нема потреба.

ТРАЈАН МИЦЕВСКИ:

Овој настан што сега го носиме во овој устав со воведувањето на двојазичноста, па макар што претходниот дискутант рече дека во оваа земја има итн. Зошто нема докази за тоа? Така и јас можам да набројам земји колку сакате и да кажам во Америка има, во Австралија има, во Германија има, но сето тоа треба да се поткрепи со аргументација.

Сметам дека ние веќе од основното образование и средното ако одиме на тоа да им дадеме на сите, тогаш зошто на пример не му дадеме на Крушево со околината, тоа е исто така многу национално и 100% можам да речам, зошто не воведеме и таму службен јазик да биде и национален влашкиот јазик.

Во околината на Скопска Црна Гора и други имаме таму полно српски села. Зошто ги обесправуваме нив и не им дадеме српски јазик.

Во Битола, Прилеп и други места има по 5-6 илјади Роми. Зошто и тие ги издвојуваме од тој дел. Кога даваме двојазичност службен јазик, сметам дека ако сакаме да бидеме исправни и пред светот и кога велиме дека овој Устав е најчист и само ваков може да биде чист, а никако поинаков, овде не може да биде привилегована само една националност и само на неа да и дадеме толкави права, а на други не. Ако таа нема национални побуди со барањето на двојазичноста и со средно и високо школство, кога тие толку велат дека сме македонци, зошто на пописот не излегоа, зошто на референдумот не излегоа и каде ќе бараат тие вработуваше со оформување на средно и високо образование кога велиме дека оваа држава е Македонија и работодаделите и стопанствата се македонци. Каков јазик ќе се употребува во тие работни организации со ваквата постапка. Јас сметам дека голема историска одговорност носи овој Парламент пред македонскиот народ со ваквата работа и во иднина, историјата ќе докаже, за тоа ќе бидеме осудени.

Да не должам многу сакам да покажам дека, еве што се дава во Албанија. Кога велиме дека таму дури во основното образование што е само до четврто одделение и таму се се пишува текстот на албански јазик, еве едно свидетелство издадено во Албанија, па тие отишле дури дотаму, не само што се се води на албански јазик, туку и презимето се води на албански. Само името се води на македонски. Еве на пример место Несторски, пишува Нестори. Ова свидетелство што го имам тука е издадено во 1990 година. А еве имам исто такво свидетелство издадено во 1988 година. Зошто и не се даде и таму средни школи и таму двојазичност и таму службен јазик. Значи само во Македонија се се бара, се може да се направи во Македонија, а таков е нашиот менталитет македонски мек, кој што сака нека бара и се ќе му се удоволи

СТОЈАН АНДОВ:

Збор има господин Благој Ханџиски.

БЛАГОЈ ХАНЏИСКИ:

Господина претседателе, дами и господо пратеници, ние со денови зборуваме за сериозноста на задачата како и одговорноста пред задачата која што ни е поставена. Мали невистини, потполно ќе го потпалат народот и ќе предизвикаат додатни проблеми и покрај товарот што си го имаме цело време на плеќи. Никаде во членот 7 не пишува дека на албанците им се дава јазик во локалната самоуправа, заради тоа што најверојатно мојот колега пратеник не го прочитал. Пишува во членот 7 дека во единиците на локалната самоуправа во кои како мнозинство живеат припадниците на националности, па и на тие срби за кои зборуваше и на ромите за кои се зборуваше и на турците итн. итн., и сите оние што се националности и во смисла на национални малцинства.

Меѓутоа, излегов на говорница од следните причини. Ова се претручни, пресложени проблеми. Не може секој од нас слободно да ги интерпретира на говорница. За тоа се тука претставниците на експертската група. Затоа е тука претседателот на Уставната комисија. И молам во такви клучни моменти, тие што го подготвија текстот на Уставот и претставникот, претседател на Уставна комисија каде што овој текст е прифатен во такви клучни моменти да дадат доследни образложенија и за нас пратениците и за целата јавност, за што всушност станува збор. Не смееме повторно да залутаме во тие матни води во кои што лутаме со денови.

СТОЈАН АНДОВ:

Не лутаме, човече. Ве молам...

БЛАГОЈ ХАНЏИСКИ:

Дозволете, овде се зборува дека се дава двојазнично само на

албанците, а претседателот не интервенира. Тоа се страшни проблеми.

За тоа и тоа ќе ни донесе страшни проблеми. Станува збор за сите националности. Не е тоа шала, така да се интерпретира.

ЃОРЃИ НАУМОВ: (од место)

Во Македонија нема чисти српски села.

БЛАГОЈ ХАНЏИСКИ:

Тоа е друго не сакам да дискутирам. Овдека е точно кажано како ќе се регулира понатаму начинот на употребата на јазиците.

СТОЈАН АНДОВ:

Видете, јас не треба да интервенирам и не можам токму по секој дискусант. Тоа е една работа. Второ во уставот јасно пишува и секој може да види. Трета работа господинот Мицевски многу убаво кажа оти ако е така како што пишува во уставот, на сите националности, тоа е светски устав. По сите светски мерила тоа е точно и убаво е тоа. Човекот тоа го поздравил. Сега за Албанија, оти таму помалку е ние ќе бараме од Албанија, а нема да одиме ние кон Албанија, туку Албанија да ја привлечеме кон нас.

Има збор господинот Газменд Ајдарага.

ГАЗМЕНД АЈДАРАГА:

Почитувано претседателство, почитуван Претседателе, почитуван член на Претседателството на Југославија, почитувани пратеници и останати.

Јас малку ќе се задржам во мојата дискусија и во начело ќе го поддржам предлогот на Амандманот што е даден од нашата пратеничка група. Македонското општество преку овој Парламент иако баш со завиден успех, во што имавме прилика да се увериме, деновиве чини напори да донесе устав, кој покрај тоа што ќе ја чини Македонија самостојна граѓанска суверена и демократска држава, се стреми на Републикава да и обезбеди

влезница кон Европа. Носењето на нов Устав, меѓу другото, има за цел Македонија како суверена и самостојна држава да стекне услови кои воедно ќе значат и нејзино меѓународно признавање, а исто така и нејзина меѓународна афирмација, обезбедувајќи притоа гарантирање на човековите права, граѓански слободи и национална рамноправност, обезбедување на мир и сожителство на Македонскиот народ со националностите кои живеат во Републиката, обезбедување на социјална правда, економска благосостојба и напредок на личниот и на заедничкиот живот.

Предлогот на парламентарната група на ПДП и НДП, односно понудениот амандман на член 7 од предлогот на уставот на Македонија, не претставува ништо друго, туку ангажирање по право втемелување на одредбите на преамбулата на уставот за Македонија, од една страна и од друга страна, како што вели професор Поповски би рекол, претставува практикувано право. Примери за тоа има многу. Еве неколку статутите на општините во кои живеат албанци, практиката на издавање званични документи како што се Свидетелствата во школите, разните потврди и уверенија и др. Потоа разните упатства на производите, за југословенскиот пазар кои што се напишани на јазиците на сите народи на Југославија, на албански и на маџарски јазик. Сигурно дека тоа не е направено сосема случајно, туку од практични причини. Потврда на набројаните примери се и пратениците на ПДП и НДП кои што седат во ова Собрание, кои повеќе пати речено го завршиле своето образование на мајчин јазик управо во Македонија и да додадам дека не се ситни глувчиња како што вели односно се изразува господин Голубовски, кои што очито изгледа, залутал овде, туку тие се интелектуалци...

СТОЈАН АНДОВ:

Ве молам да не прозивате имиња.

ГАЗМЕНД АЈДАРАГА:

Кои одамна заодале, дури би рекол заодале многу порано дури пред 1912 година.

Имајќи ги предвид горните па и другите, тука не наброени, бројни моменти и факти ги повикувам сите пратеници на овој Парламент да го прифатат предложениот амандман со што, не само што ќе придонеса' за меѓусебното разбирање и во праксата потврдено со жителство, туку за нас Албанците ќе постават обврска повеќе од вас сите.

СТОЈАН АНДОВ:

Има збор господинот Оломан Сулејмани.

ОЛОМАН СУЛЕЈМАНИ:

Почитувано претседателство, почитувани пратеници, уште во почетокот сакам да кажам дека Македонија како држава е создадена врз основа на три народи и три јазици, македонски јазик, албански и турски јазик. Заради тоа треба да се води сметка за јазиците и нивните писма. Јазиците се богато културно наследство кое треба да се чува и со голема одговорност, да се заштитиуваат и негуваат.

Проблемите што се поврзани со јазиците се тесно поврзани со меѓунационалните односи. Заради горе изнесеното мислам дека албанскиот јазик и неговото писмо треба да најде адекватно место во членот 7, потполно рамноправно со македонскиот јазик во сите места каде живеат албанците. За мене не сфатливо е тоа кога некои поединци јазиците ги делат на големи и мали, службени и неслужбени, државни и недржавни. Знаеме сите дека тоа се унитаристички сфаќања. За мене има само јазици кои што служат за разбирање, меѓусебно разбирање на луѓето во сите сфери на животот. Тие кои не ги респектираат јазиците на својата средина со ништо не придонесуваат за зближувањето и почитувањето на сожителството. Да се негира јазикот на својот вековен сожител и на првиот

сосед, кој во овие бурни времиња се покажа како единствен пријател, за разлика од другите соседи кои не му мислат добро ниту на Македонија ниту на македонците. >За мене таквата политика е неприфатлива и без иднина. Па затоа Република Македонија треба посмело да се коригира во сферата на политиката за јазиците кои се богатство што го забавува ова поднебје. Оттука е реална и потребата за повисок степен на разбирање и поадекватна практична примена. Со рамноправноста во у потребата на јазиците Македонија си добива голем углед во Европа и во светот, а внатре се обезбедува мир и почитување од сите.

СТОЈАН АНДОВ:

Има збор господин Неџати Џафери.

НЕЏАТИ ЏАФЕРИ:

Почитувано колеги, почитуван претседателе, не сакам да дискутирам опширно за ова, само имам некои аргументи за употребата на јазикот веднаш после војната, зашто од оваа говорница беше изнесено дека правото што сега се стекнува јазикот. Еве имам едно свидетелство од 1945 година на кое пишува Д'фтес, па потоа Свидетелство, потоа име и презиме, се е напишано на албански. Исто така имам свидетелство од 1948 година на кое е напишано Д"фтес, а да не зборуваме за Уставот од 1974 година. Имам уште аргумент за една национална држава на пример Хрватска, со тоа како е решен овој проблем во една мала општина каде што околу 10% од жителите се Италијани, и еве еден документ особна карта а потоа стои "карта дидентитата". Значи е напишано на Хрватски а после веднаш на Италијански. Исто така мојата лична карта издадена овде во Македонија кога важеше двојазичноста пишуваше исто Социјалистичка Федеративна Република Југославија, име и презиме се на кирилица. Тоа се почитувани колеки аргументи, а како ќе ги решиме ние, се тоа ќе зависи од нашата демократија.

СТОЈАН АНДОВ:

Пратеникот Арслан Селмани се откажа од дискусија има збор господинот Томислав Стојановски.

ТОМИСЛАВ СТОЈАНОВСКИ:

Дами и господа, значи дојдовме до спорното прашање. Поради кое повеќе пати беше одложено Собранието. И првиот амандман кој треба да го расправаме, ние само говориме дека постои амандман. Меѓутоа, никој од нас иако текстот ние го имаме пред себе, напишано, не се обидел никој да види што е содржината на тој амандман, и поднесен од пратеничките групи ПДП и НДП. Се изнесуваа овде аргументи за стечејно право. Како правник знам што значи тоа. Меѓутоа, стои и една друга обврска, кога ќе набијат такви работи кои секогаш предизвикуваат одредени проблеми во една животна или територијална целина, да се изнаоѓаат најдобри начини тоа да се разреши. Ако вака продолжиме да истакнуваме кој што стекнал што нема и што има, навистина ќе имаме и понатаму проблеми, без оглед дали овој амандман ќе го прифатиме или ќе го одбиеме со гласање.

Кога реков да се прочита, сакам само едно да кажам во Република Македонија во службена употреба е македонскиот јазик и кириличното писмо, а во местата каде живеат албанци во службена употреба и албанскиот јазик и неговото писмо. Овде јасно се гледа што е напишано. Кога се зборува за практична примена и забелешките дали се работи за некаква употреба на јазиците на малцинствата или двојазичност, овој амандман е навистина школски пример да се види што значи двојазичност на една државна територија. Се даваа повеќе објаснувања каде имало 1, 2,3 или повеќе јазици. Меѓутоа основ за создавањето на тие јазици никој не се обиде тоа да го објасни. Кога реков дека мора да се најде причина за разјаснувања, еден од примерите за ваква работа и за културно разјаснување, ако некој бара сожителство каде постојат повеќе вакви

групации е да се државниот орган на власта, а ова е Собрание, е во тој случај сите заедно да се одлучиме на бројот на службените јазици. И откако тоа ќе го направиме да се одлучиме кои од тие броеви односно кој јазик ќе биде службен или службеник. На ваков начин се разрешува демократскиот начин на утврдување на службениот јазик со кој ќе кореспондира државата со граѓаните, не водејќи сметка дали се работи за народ, малцинство или други групации. Што значи дека во ваков случај луѓето кои што имаат намера да живеат трајно во една економска и политичка заедница се одлучила за изборот на јазикот со кој ќе се служат и ќе работат во таа заедница. После таквата одлука значи се надминуваат основните услови за создавање на непријатности и слично. Така повеќе нема да има приговори некој на некого му дал, некој на некому му зел, некој има повеќе, а некој има помалку право, Затоа што Парламентот одлучил така да биде. Ако парламентот не е во можност кој ќе биде еден или повеќе јазици, ако сакаме да добиеме пак демократска разврска, немам против тоа да се утврди по пат на референдум. Ако имаме таква смелост да избереме еден службен јазик, да не замеруваме кој јазик ќе биде тоа, тогаш навистина ќе имаме разбирање по овие прашања.

Овде, верувајте, ако вака се прифати амандманот, навистина веднаш стануваат и се создаваат односно поставуваат прашањата кој изгубил а кој доби. Навистина ќе имаме надгласуваше и прогласување. А ако се одлучиме на еден два или три јазика тука нема што да правиме. Јас како граѓанин кој што ја сфаќа демократијата во најширока смисла, за надминување на недоразбирањата предлагам овој амандман да не се усвои. Причините што ги кажав, ги кажав во што се, а што господин Трајан кажа што се работело во Албанија во однос на Македонците, јас не сакам

тоа да се чини. Што ќе се работи овде со малцинствата, на исти однос, не сакам да говорам. Јас имам темелна теза да се одлучиме на еден службен јазик, без некој да се увреди кој ќе биде тој јазик. Што ќе биде со употребата на другите јазици, природното право на човек е што никој не може да му го земе. Ние не одиме на улица, ќе сретнеме некој, да не го говори службениот јазик тој што ќе го утврдиме овде на Собрание, ако не го употребува па да го апсиме, или да биде прогонот за таа работа. Сакаме да имаме еден службен јазик кој што ќе го почитуваме сите како свој државен јазик. Тогаш ќе докажеме дека сите имаме намера да живееме под еднакви услови и во една заедница. Во однос на тоа толку, а кога ќе дојде за другите амандмани ќе зборувам посебно.

КИРО ПОПОВСКИ:

Почитуван претседателе, почитувани пратеници, пред се би ги замолил пратениците да водат сметка дека слушателите и гледачите овој текст на Уставот за кој дискутираме не го поседуваат и често пати, барем во бројни контакти што сум ги имал во овој период луѓето едноставно се збунети, бидејќи преку телевизијата и радиото добиваат различна интерпретација и различна информација. Затоа, за да бидам јасен до крај што сакам да кажам и својот став во однос на ова само би сакал да потсетам за предлогот што е во уставното решение дека во Република Македонија службен јазик е македонскиот јазик и неговото кирилично писмо.

Во вториот став дека во единиците на локалната самоуправа во кои како мнозинство живеат припадници на националностите во службена употреба, покрај македонскиот јазик и кириличното писмо се и јазикот и писмото на националностите на начин утврден со закон.

Трето, во единиците на локалната самоуправа во кои како значаен број живеат припадници на националностите во службена употреба покрај македонскиот јазик и кирилното писмо се јазикот и писмото на националностите, подвлекувам под услови и начин утврдени со закон.

Амандманот што се поднесува, по мое мислење, не е прифатлив од следните причини:

Прво, не би сакал во овој случај да спорам, меѓутоа мислам бидејќи беше искажана една мисла дека Македонија е држава на три народи и три јазика неznam зошто повторно иритации се прават во оваа сала, а мислам

дека е доволно јасно и историско факт е се знае на кој начин настанала оваа држава и чија е оваа држава во еден историски контекст, а денеска говориме за еден граѓански концепт на Републиката во која сите граѓани подеднакво уживаат исти права по Уставот и законот. Мислам дека не би требало со такви искажувања прво, да ги доведуваме во прашање субјективитетот на македонскиот народ, а друго да ги обезвреднуваме сите други националности кои живеат во Република Македонија. Од тие причини мислам дека и во тој контекст овој предлог се вклопува. По мое мислење е неприфатлив од следната причина:

Прво, по решението од Уставот што се дава мислам дека еднаков третман добиваат сите националности во однос на употреба на службен јазик. Конкретниот амандман што се предлага се бара мајоризација во однос на албанскиот јазик во однос на јазиците на другите националности. Не гледам ни една причина зошто тоа албанскиот јазик би го добил. Претпоставувам инсистирањето за ваков посебен третман или мајоризација на албанскиот јазик во однос на јазиците на другите националности произлегува од бројноста на албанската народност или националност што живее во Македонија. Меѓутоа, овој јазик ќе се употребува во локалната заедница според тоа, од тој аспект треба да се цени и рамноправниот третман на јазиците на сите националности. Според тоа, ќе има локални заедници каде 100% ќе бидат ромите на пример. Некаде ќе бидат и другите националности како на пример Турците, Власите, според тоа неznam кој е тој критериум зошто албанскиот јазик посебно би имал третман во однос на јазиците на другите националности. Мислам дека токму припадниците на

албанската националност би требало да се залагаат за еднаков третман на јазиците на националностите во службена употреба во сите локални заедници под исти критериум и ист принцип. Во спротивно мислам дека било каква мајоризација би ги довела вкупните меѓусебни односи во прашаше, а во конкретниот случај јазиците на националностите се изедначуваат со македонскиот јазик во оние локални заедници каде што прво, мнозинството од тие националности кои живеат односно во значителен број каде ќе бидат во основа и на начин ќе се утврди конкретно со законот.

Според тоа, законот ќе овозможи без разлика на бројот во едно крушево, бидејќи беше поставено прашаше без разлика што бројот на Власите во Македонија не е голем, во законот диференцирано може да се даде право во Крушево, бидејќи сега се концентрирани Власите во најголем дел Власи живеат во Крушево и може во Крушево да се употребува влашкиот јазик како службен јазик покрај македонскиот јазик. Или за Турците и незнам во која локална заедница. Од таму мислам дека нема сериозни основи за таква диференцијација што се прави во овој предлог од страна на пратеничката група и мислам дека би требало да го поддржиме основниот предлог во законот инаку, давам целосна поддршка покрај македонскиот јазик во сите локални заедници каде што живеат националностите во значителен број да можат службено да употребуваат свој мајчин јазик, како што е во предлог Уставот.

ЕШРЕФ АЛИУ:

Почитувано претседателство, почитуван господин претседателе, претседателе на Владата, министри и пратеници. Излегов на говорница да кажам јасно и гласно дека ниту Експертската група ниту било кој во оваа

Република Македонија посериозно се позабави со проблемот на рамноправноста на јазиците. Тоа го потврдува и предлогот кој е изнесен во Предлог- текстот.

Под проблемите почнаа да се гледаат од аспектот на заладени меѓунационални односи на изгубена меѓусебна недоверба се остави простор да се слуша повеќе позицијата која е заземена однапред, се зборува со емоции а малку простор и место на науката и на разумот.

Ми се чини и со членот 7 се пропушта, без потреба, една шанса проблемот од научен аспект да се реши како што треба, му се допаѓа тоа на Ешреф Алиу или не. Од тука на говорница се кажуваат многу зборови кои немаат никаква потпора во научни сознанија особено на полето на лингвистиката. Впрочем, да не го злоупотребам времето, а за културата на јазиците, за политиката на употреба на јазиците, за социолингвистички услови на употребата на јазиците во едно повеќанационално општество или повеќенационална средина ако се даде шанса можеме да зборуваме врз база на факти на најнови научни достигнуања.

Ми се чини дека толкувањето на последниот дискутант малку е тенденциозно за право сака да сврти внимание на нешто што апсолутно не држи кога се предлага амандманот и се употребува само зборот албански јазик се оградува од другите исто од говорница да не стане некој да каже што вие барате во име на другите. па, дозволете тоа да ни биде јасно нема никаква цел за мајоризација, бидејќи тој збор, таа мајоризација фактички може да најде потпора во практична употреба на македонскиот јазик кон другите јазици, а не може на друг јазик кон втори, кон трети, кон четврти. Во Република Македонија до ден денеска не сум доживеал спротивставување

или несогласување од било кој Албанец, граѓанин или интелектуалец македонскиот јазик да биде државен јазик. Друга категорија е службен јазик, друга категорија и конотација и рамниште добива јазикот при формулацијата јазик во јавна употреба сосема пак друга конотација и ширина на употреба во единиците на локалната самоуправа. Ако некој заправо се уште се носи со илузија дека овие работи ние не ги знаеме заправо јас што зборувам, тогаш тоа нека биде проблем на говорникот и човекот кој сеуште се храни со тие илузии. Со рамноправна употреба на јазикот ова неколкугодишно искуство во овие југословенски простори и македонски на најконкретен начин покажува дека апсолутно државниот јазик повторувам апсолутно во ни едно рамниште не се загорзувал од употребата на другите јазици. Тука е во прашање еден егоизма, едно чувство кое сака по секоја цена да наметне господарот тоа сум јас.

Дозволете господа пратеници со некои исклучок ни еден од вас апсолутно на никого ништо не му дава. Дали му одземал тоа е друга работа. Ако дозволиме дијалог, ако сакаме демократија да повелиме со јазикот на фактите да дискутираме, а не на онаков начин како нам ни годи тоа така да биде, па дај јас тоа да го кажам не водејќи апсолутно сметка ни трошка одговорност кон кажаниот јавен збор.

Да ве потсетам на 10 февруари веројатно во просторите на ова Собрание кога се формулира членот 1 стои меѓу другото "основајќи се на суверената волја и правата на самоопределување на народот на Македонија секој говорник кој врши обиди за некоја опструкција дека ете дојдоа нови пратеници Албанци и бараат нови права, ценам дека од научен

аспект апсолутно со вистината нема ништо заедничко. Сите овие пратеници бараат права од оние кои веќе тие права кои веќе во оваа Република сме ги уживале, оние права со кои оваа Република била пример во југословенските рамки, во Европски и во светски, оние права кои можат и ден денеска да дадат потполна виза на политиката која макотрпно ја гради оваа Македонија за ситните чекори во меѓународни простори што ги усвојува од ден на ден да сфати таа Европа дека на овој Балкан и на оваа мала Македонија во едни времиња за работи кои сега тој европски ум и политичка памет нуди решенија, овие работи се надминати во тие простори. Ние не сакаме оваа шанса да ја искористиме. Таа ни се потсмева пред нас не нуди, а ние тврдоглаво тука треба да излеземе со сила на аргументи и без нив да напаѓаме едни други и да се караме. зарем се уште не е јасно дека во овие простори сите јазици биле рамноправни, тоа е правило. Мене лично ниту на пратениците во ни една прилика ниту била тема на дискусија ниту може да ни дојде на ум во државна комуникација да се употреби било кој јазик освен македонскиот. Но, тука работите навлегуваат во други сфери чувствителни кои по се докажуваат дека не успеавме барем да ја создадеме онаа претходна потребна атмосфера на мирно размислување на повикот или на пошироко присуство на зборот и достигнуањата на науката.

Затоа, предложениот член е прифатлив и заправо јас да не земам два пати збор има и амандман со друга формулација кој заправо на сите други не им дава за право да размислуваат дека ние бараме мајоризација. Кога ќе дојдеме на тоа ќе имаме прилика да се потсетиме. За сега благодарам.

ВЕЦКО ЛИЧОСКИ:

Господин претседателе, господо пратеници, немав намера да станам да дискутирам по однос на овој амандман што е поднесен од страна на пратеничката група ПДП-НДП, меѓутоа сакам да кажам дека ние во досегашната дискусија не зборуваме аз овој амандман кој ни е доставен, повеќе се држиме на членот 7. Ние на минатата седница побаравме 2 дена за да се консултираме со нашите избирачи поготово ние кој сме од мешаното население.

Што се однесува до членот 76 ние се консултиравме, не е точно дека македонскиот народ не го знае тој член. Тој член беше напишан, искажан и беше презентираан од наша страна на сите наши избирачи.

Што се однесува до мојата изборна единица за членот 7 е прифатлив само ставот 1 додека другите два става не се прифатливи. Неприфатливи се поради тоа што се нуди покрај македонскиот јазик и кириличното писмо да биде во употреба и јазикот на националностите. Тоа е едно.

Долу во третиот став пишува дека таму каде има повеќе националности, сега да не го повторувам тој член.

ВЕЦКО ЛИЧОВСКИ: (продолжение)

Што се однесува до тоа што се кажува дека не се врши никаков притисок од албанското малцинство јас велам дека се врши. Во нашиот крај, имавме ние едно село Бачиште, во тоа село не знаеја ниту еден на албански јазик. Во последно време, пред неколку денови, така да речам и недела нека има, и две, таму беа наши учители, 8 души кои го водеа училиштето на македонски јазик Меѓутоа, притиснати сега од страна, на, се оградувам, неznam точно, притиснато тоа население таму, ги избркува сите 8 души од таму и им вели дека нема повеќе да предаваат таму. Ќе си одат дома а тие ќе го учат албанскиот јазик.

Замислете господа пратеници, 4 5 години во тоа село се зборуваше чисто македонски јазик, што и самите ние македонци во Кичево не можевме да зборуваме повеќе за тоа што сме од разни места дојдени, од разни села и секој си има свое наречје. А, таму, чисто македонски се зборуваше. Замислете сега каков притисок е извршен врз тој албански народ таму да се зборува односно да се учи на албански. Луѓето се избркани.

Тоа сакав да го кажам бидејќи овде се вели дека не се врши никаков притисок од страна на ПДП и НДП, можам слободно да речам од тие две партии.

(Пратеникот Оломан Сулејмани бара реплика)

СТОЈАН АНДОВ:

Се договоривме за целата седница дека реплики нема. Има збор господинот Шабан превала.

Ќе добиете збор да кажете што сакате, но немојте да влагате во дуел со него.

ШАБАН ПРЕВАЛА:

Почитувано претседателство, почитувани колеги и гости.

Јас само сакав да помогнам во оваа работа, колку е можно но пред тоа да потсетам дека ние фактички многу очекуваме од овој Устав и како граѓани и како националности. Затоа, можеби со право своевремено го нарековме устав на надежда, затоа што кога год расправавме за прашања, особено од доменот на меѓунационалните односи и за закони што регулираат материја од доменот на правата на националностите, ние секогаш, само да потсетам, велевме дека тоа прашање со уставот ќе го решиме.

Еве, Уставот е пред нас. Шанса е низ овие разговори да се договориме. Јас реков уште при моето првото пледоаје дека ова е шанса за договор. А, ние мораме, расправајќи по сите овие суптилни прашања врзани со материјата на уставот, секако мораме да брзаме по малку затоа што конечно мораме да преминеме кон разгледување, расправа и донесуваше соодветни решенија за прашања врзани со нашиот живот. Да преминеме на таканаречените економски прашања.

Но, истовремено мора да водиме сметка, расправајќи по прашања врзани за уставната материја, да водиме сметка да обезбедиме право на легитимитет пред Европа кон која се стремиме и во која сакаме да влезиме, да станеме рамноправна членка како суверена и самостојна Република Македонија. Мислам дека отстапување од таа определба нема. Сите се договоривме барем во тој поглед имавме целосен консензус, ако можам така да кажам.

Но, видете, таа Европа поставува горе-долу и некои правила на игра. Да кажам така малку и построги услови за влегување во Европа. Во Европа, убаво беше речено во претходните расправи не можеме со сиот наш багаж кој обилува со доста шаренило.

Ние мораме да се приспособиме, да обезбедиме соодветни стандарди, затоа што пак ќе подвлечам дека таа може да не прими само како такви. Заради тоа таа Европа во последната верзија на документот за условите под кои ќе влегуваат идните држави, новите држави, меѓу кои и нашата Република, веројатно тоа го воочивте, предвидува и одредени норми во областа на правата на националните и, како што се вели, националните и етничките групи.

Во членот 2 од овој генерален аранжман што деновиве го објави "Борба" од 6 ноември, тоа е последната верзија колку ми е мене познато, во членот 2, точка б, потточка 3 стои дека Републиките на лицата кои припаѓаат на националните и етничките групи ќе им гарантираат следни права и меѓу другото вели дека сите културни права, така како што се утврдени во инструментите спомнати во параграфот 2 во овој член. Посебно е овде подвлечено правото на идентитет, култура, вероисповест, употреба на јазикот и писмото, како во јавниот така и во приватниот живот и право на образование. Значи една од нормите е и таа. Ние мораме да ја почитуваме оваа норма доколку не сакаме подоцна, откако ќе го усвоиме уставот, макар и со дефекти да не мораме после да го менуваме, веднаш да покренеме постапка со амандмани за менување на тој устав. Меѓутоа, бидејќи ние се подготвуваме за во Европа, мислам дека треба да водиме сметка толку колку што можеме да ги усогласиме во оваа фаза текстот на уставот со ова што се предлага од Европа.

Ова, дотолку повеќе што мислам дека за прв пат, еве сега ќе речам ни се дава можност сами да изградиме оригинална политика на однесување, сами да си го средиме животот независно од било кој, како што беше случај до сега. Сега сме сами како Република, самостојна и суверена, упатени сами на себе да го уредиме животот како што нам ни одговара, сега и во

иднина. Затоа што тоа заедничко сожителство не може да се базира, така да се каже, само на празни зборови. Мора на некој начин да се материјализира, да се осмисли, меѓу другото и со регулираше на прашањата од доменот на меѓунационалните односи така како што нам ни одговара и како што во случајов нам ни наметнува Европа.

ОЛОМАН СУЛЕЈМАНИ:

Морам да се јавам и да реплицирам на колегата Вецко Личовски....

СТОЈАН АНДОВ:

немојте да реплицирате. Објаснете.

ОЛОМАН СУЛЕЈМАНИ:

Тоа е објаснување. Се работи за селото Бачишта. Бачишта, заради објективното објаснување е село со албанско население. Толку е интернационализирано и толку е сторен геноцид врз населението, само да се појде во село бачишта и да се види какво мислење имаат тие за себе. Значи дојде време Бачиштани сами да решаваат за своите проблеми и да кажуваат кои се. Не останува колегата Вецко да кажува. Меѓутоа, бачиштани овој проблем барале да се реши уште во 1946 година да учат на својот мајчин албански јазик. Тоа не му го дозволиле. Барале и во 1956 година, исто така не им е дозволено...

СТОЈАН АНДОВ:

Ве молам господине Сулејмани...

ОЛОМАН СУЛЕЈМАНИ:

Да, за тоа министерството за образование е запознато. Не презело никакви мерки.

(Во салата настана вознемиреност)

Само уште една минута ве молам. Јас лично, како нивни претставник сум зборувал со потпретседателот Блаже Ристевски, ни тој немаше време

да се зафати со тој проблем. Исти случаи имаме и во Горна Река, 17 села. Особено што тоа се албанци православни а учат на македонски јазик. Беличица, Ничевар итн. Меѓутоа, друг ден ќе расправаме и во друга прилика ќе расправаме за такви огромни проблеми. Затоа, колегата Вецко, почнувајќи од вчерашната седница ги покажува своите заби.

СТОЈАН АНДОВ:

Ве молам, немојте така.

Да одиме по амандманот. Сигурно има поединечни проблеми, поединечни села, населби, за што со Законот за локалната самоуправа ќе се расправаат и расчистуваат. не може секое прашање поединечно да се расправа со Уставот.

Ако никој не бара збор понатаму, го заклучувам претресот и амандманот го ставам на гласање.

Молам, кој е за амандманот на ПДП -НДП нека крене рака?(22 пратеници се за)

Констатирам дека амандманот не е усвоен.

(реакции од страна на пратениците од ПДП и НДП)

Молам да се прифати демократското одлучуваше. немаме на друг начин како да одлучуваме по амандманите за вака чувствителни прашања освен низ гласање.

Отворам претрес по амандманот на член 7 став 2 и 3 поднесен од пратеничката група на ВМРО-ДПМНЕ.

Молам, кој бара збор?

ТОМИСЛАВ СТЕВКОВСКИ:

Почитувани пратеници со поднесениот амандман што е делумно уважен а се однесува на начинот на службената употреба на македонскиот јазик, што е прифатено, останува како неприфатен делот за двата става, ставот 2 и ставот 3.

Ставот 3 зборува за правото на употреба, службена употреба на јазикот, покрај македонскиот јазик и јазиците на националностите, што веќе како термин го усвоивме во преамбулата и нормално е дека веќе треба така на одреден начин да го употребуваме.

Нема никаков проблем во однос на ставот 2.

Се јавува тука веднаш ставот 3 каде што се употребуваат зборовите "значителен број", место мнозинство што на одреден начин создава услови за едно недоразбирање што во практиката ќе може да настане.

Нашиот амандман во основа се сведува на бришењето на овие два става бидејќи поаѓаме од фактот дека ваквите термини се наметнати и од Хашката конференција, што сметаме дека е сеуште неусвоено, па поради тоа вметнување на такви одредби во еден устав во една република е многу, многу преурането и нема место во овој документ.

Ова е нашето образложение зошто се залагаме за бришење на ставовите на 2 и 3 во членот 7 а новото решение не го нуди со бришење на овие два става туку новото решение го нудиме од амандманот што заеднички го поднесовме со пратеникот Драги Арсов•

Во оваа прилика сакам да кажам кога се работи за правото на употреба, говориме сега за право на употреба на јазиците на народностите, тоа е утврдено и во досегашниот Устав на Републиката и ако се сеќавате добро тоа е непроменетиот дел од Уставот од 1974 година. Се зборува за рамноправноста итн. Овој дел дава право за употреба на јазикот во одредени општини и овде беа кажани статутите на општини и слично.

И во другите Републики на ниво на Југославија не се употребуваат вакви формулации какви што се дадени кај нас, туку едноставно се употребуваат да речам поупростени формулации што со ништо не завираат во правата што се веќе на одреден начин и признати и се применуваат во општините со мешано население, да го употребам тој збор.

Оттука, остануваме на нашиот амандман за бришење на ставот 2 и ставот 3 од членот 7.

ТОМИСЛАВ СТОЈАНОВСКИ:

За предлогот за бришење на ставот 2 и 3, што го поднесе ВМРО-ДПМНЕ се придружувам од следните причини:

Јас се обидов да говорам што значи на една територија воведете еден јазик. Кога говорам за овој амандман значи се определувам дека во Македонија, како држава, треба да остане во службена употреба, како државен јазик македонскиот јазик и неговото кирилично писмо токму поради спласнување на овие меѓунационални недоразбирања

Никој никому не може да забрани да го употребува својот јазик како граѓанин. Основна е работа да се прави разлика помеѓу употреба и државниот јазик. Ние, кога би имале еден државен јазик што ќе го почитуваат сите граѓани на државата тогаш навистина ќе сме и една заедница. Националните малцинства или националностите, како сега ги употребува Предлогот на уставот во преамбулата да ги заштитуваат своите културни блага, јазикот и друго, тие ќе имаат право да го употребуваат својот јазик. Ќе имаат право на говор, ќе имаат право на емисии, пишување на книги на својот јазик, се што доликува на еден човек. Меѓутоа, државноста треба да се разликува.

Еве еден прост пример. Господа, треба ли јас сега да се обратам, да барам посебен јазик, не велам друго, затоа што јазикот што е македонски како дијалект, кумановскиот дијалект навистина се разликува од другите. Дали сега треба да правиме... (реакции од страна на пратениците на ПДП и НДП).

СТОЈАН АНДОВ:

Оставете го човекот да каже.

ТОМИСЛАВ СТОЈАНОВСКИ:

Вие имате право на реакција.

Сакам само да бидам практичен, што значи да има еден државен јазик. Значи се надминуваат и наречјата и се друго што е врзано за државниот јазик, останува само државниот јазик како државен на државата а не на народ. И, ако го надминеме овој она што дојде во став 1 кога рековме дека нема да се обраќа чија е држава и што е, остануваме на ова дека ќе имаме еден државен јазик како што ќе имаме знаме, грб и химна, така нека биде и ова обележје. Јас затоа говорам од принцип а не од омаловажување на некого.

СТОЈАН АНДОВ:

Само едно кратко појаснување.

Државен јазик во смисла како вели господинот Стојановски е службениот македонски јазик кој се однесува на целата Република. А, Републиката е држава. Има локални единици и таму во службена употреба е јазикот на националностите, но локалните единици не се држава. Тоа е таа разлика. Инаку, ве молам во Уставот е тоа се добро напишано.

ЕШТРЕФ АЛИУ:

Двајца предлагачи на овој амандман не успеава со сила на аргументи да достават докази дека членовите дадени во претходниот текст треба да се менуваат, заправо дека нивниот амандман треба да се прифати.

Кога би се нашле некаде и сега веќе вон Јужна Родезија, во некоја новооткриена земја, такво нешто би било прифатливо. На сите да ни биде јасно во македонскиот јазик нема кумановски дијалект.

СТОЈАН АНДОВ:

Ве молам, немојте ниту пак има кумановска националност. Употребата на јазикот, како што гледате, во Уставот е врзана за националност.

Го заклучувам претресот и амандманот го ставам на гласање.

Молам, кој е за нека крене рака (35 пратеници се за)

35 пратеници гласаа за овој амандман и констатирам дека амандманот не е усвоен.

СТОЈАН АНДОВ:

Отворам претрес по амандманот поднесен на член 7 поднесен од пратеникот Владимир Голубовски.

Молам, кој бара збор?

ВЛАДИМИР ГОЛУБОВСКИ:

Јас прв пат морам да признам дека се согласувам со пратениците на ПДП и НДП. Ако се исфрли зборот "Македонија" од нашиот Устав тој може многу успешно да се примени не во Африка, туку било каде во светот.

СТОЈАН АНДОВ:

Дали уште некој бара збор? (Никој).

Го заклучувам претресот по амандманот и амандманот го ставам на гласање.

Кој е за, молам да крене рака? (Пратениците креваат рака).

Триесет и четири пратеници гласаа. Констатирам дека амандманот не е усвоен.

Отворам претрес по амандманот на член 7 поднесен од пратеникот Џеладин Мурати.

Молам, кој бара збор?

ЏЕЛАДИН МУРАТИ:

Навистина нема смисла и нема никаква цел да се расправа, односно да се дава широка елаборација на прашањето за службената употреба на јазикот на националностите, на албанскиот јазик за кој имаше и предлози и амандмани од страна на пратеничката група.

Амандманот што е поднесен од мене инсистираа на зближување на двата става на Предлогот на уставот. Поаѓам од некоја квантификација која може да биде проблематична во идно време, бидејќи тој однос може да се менува, меѓутоа суштински е содржано и во амандманот на Пратеничката група, а прави обид да ги елиминира зборовите "мнозинство" и "значителен број" со кои практично сите националности, независно дали се работи за Албанците се донесуваат во нерамноправна положба во врска со употребата на јазикот во јавната комуникација и во службената комуникација. Според тоа сметам дека мајчиниот јазик е основа за интеграција и развој на културата, на образованието, на еден народ и е основа за цивилизација на живеењето. Затоа аполитички е да се разликуваат Албанците или националностите според степенот на применливоста на својот јазик. Се залагам за јазична политика во Македонија која мора да се води. До сега не сум слушнал, барем од нашите пратеници некој да инсистира да го исфрла зборот "Македонија", дури со голема радост, одлучност и системност е употребуван зборот Македонија, бидејќи во Македонија живее. Само да цитирам една мисла на Константин Миладинов кој вели: "Секој народ може само на својот јазик побрзо да се просвети". Поаѓајќи од оваа мисла се надевам дека и пратениците ќе наидат на разбирање, ќе покажат таков степен на разбирање да навистина употребата на јазикот на националностите односно на албанскиот јазик да се реши со Устав, а потоа да се донесува закон.

Лично не ги поддржувам ставовите 2 и 3 во кои Албанците се разликуваат според степенот на употребата на јазикот. Тоа значи дека еден Албанец во Тетово ќе има поинаков степен на употреба, а еден во Кичево, Струга или Куманово ќе има сосема поинаков третман во користењето на јазикот. Според тоа, не инсистира на гласањето на мојот амандман бидејќи

истиот е содржан и во Пратеничката група само со една квантификација.

СТОЈАН АНДОВ:

Ако господинот Мурати не инсистира, тогаш не го даваме во постапка.

Отворам претрес по амандманот поднесен на член 7 од пратеникот Ферид Садику.

Го повлекува амандманот.

Значи, го повлекува предлагачот и нема да водиме претрес

Отворам претрес по амандманот на член 7 поднесен од Комисијата за прашања на изборите и именувањата.

Молам, кој бара збор? (Никој).

Бидејќи никој не бара збор, амандманот го ставам на гласање.

Кој е за, молам да крене рака.

За амандманот гласаа 21 пратеник. Констатирам дека тој амандман не е усвоен.

Отворам претрес по амандманот на член 7 поднесен од пратеникот Кирил Ковачевски.

КИРИЛ КОВАЧЕВСКИ:

Дами и господа, ќе дадам едно дополнително образложение за амандманот што го поднесов за член 7.

Ако се гради Устав врз основа на дневно политичките, партиските и моментните состојби на силите во Република Македонија, сметам дека ќе се создаде паралелна употреба на службен јазик, паралелна власт и ќе се створи рак-рана во државното ткиво кое ќе придонесе во најскоро време да

се урне македонската држава. Ова го велам од следните причини.

Со новиот Устав се овозможува во единиците на локалната самоуправа, во кои живеат национални малцинства во службена употреба покрај македонскиот јазик и кириличното писмо да биде и јазикот и писмото на малцинствата. На овој начин ќе имаме отстапување од постојната меѓународна регулатива и меѓународните стандарди за правата на малцинствата каде е инкорпорирано и прашањето за статусот на јазикот на малцинствата. Со ова во новиот Устав внесуваме двојазичност во локалната самоуправа каде што живеат националните малцинства и јазикот на малцинствата станува втор службен јазик покрај македонскиот. Според тоа, во службена употреба во Република Македонија би бил покрај македонскиот и албанскиот, турскиот и други јазици. Во тој случај ќе имаме постепено исклучување на македонскиот јазик како службен и доминација и пренагласување на јазикот на малцинствата како службен јазик на територијата на Република Македонија каде што живеат припадници на малцинствата. Бидејќи македонскиот народ на овие територии не го владее јазикот на малцинствата, а ќе се бара вработување на кадри кои поради македонскиот мора да го знаат и јазикот на малцинствата, тој ќе биде обесправен и запоставен и постепено ќе исчезне.

Во пограничните територии на Република Македонија ќе се створат етнички чисти заедници кои ќе тежнеат кон отцепување.

Воведувањето на двојазичност ќе има свои негативни реперкусии и од аспектот на рационалност и економичност. Тоа ќе повлече печатење на нови брасци, записници, книги и други учебни помагала кои повлекуваат нови материјални средства. Со новиот Устав на овој начин националното малцинство го подигаме на ниво на народ утврдувајќи го во Уставот

неговиот службен јазик и непризнавањето на македонскиот јазик како единствен службен јазик на територијата на Република Македонија. Сето ова има за цел преку јазикот како еден од конститутивните елементи при градењето на државата да се дојде до поделба и рамноправно учество на националните малцинства како колективитет во суверенитетот на Република Македонија.

Би завршил со една библиска приказна бидејќи ретко од кои земји Македонија се споменува во Библијата. Би завршил со древната приказна со градбата на вавилонската кула и пропаста на древниот Вавилон. Кога Вавилонците решиле да изградат кула толку висока што ќе стигнат до господа, господ ги казнил на тој начин што уфрлил меѓу градителите многу јазици. Кога уфрлил многу јазици градителите не можеле веќе да се разберат, почнале кавги и кулата вавилонска била срушена, древниот Вавилон пропаднал. Како поука драги пратеници оставам на вашата совест, размислете и гласајте.

(Едно објаснување дали може).

СТОЈАН АНДОВ:

Немојте објаснувања ве молам. Молам кажете за амандманот на членот 7.

Дали некој бара збор во врска со амандманот. (Никој).

Бидејќи никој не бара збор го заклучувам претресот и амандманот на господинот Кирил Ковачевски го ставам на гласање.

Кој е за, молам да крене рака.

За амандманот гласаа 38 пратеника. Констатирам дека амандманот не е усвоен.

Отворам претрес по амандманот поднесен на член 7 од пратеникот Ештреф Алиу.

ЕШТРЕФ АЛИУ:

Ценам дека во Парламентот не е обезбедено минимум гаранција за одлучување по содржините кои имаат поткрепа и законски и се поблиски до вистината и до правдата, туку определбата е однапред во партиски рамки. Во овој случај овој амандман би минал единствено да се брише тоа што е Алиу. Заправо, со какво однесување за мене лично не ми причинува никаква чест амандманот дури и да се прифати, но јас сакам да се гласа.

СТОЈАН АНДОВ:

Молам, дали уште некој бара збор, Го заклучувам претресот и амандманот го ставам на гласање.

Кој е за, молам да крене рака.

За амандманот гласаа 22 пратеника.

Констатирам дека амандманот не е усвоен.

Отворам претрес по амандманот на член 7 поднесен од пратеникот Ванчо Младенов.

ВАНЧО МЛАДЕНОВ:

Почитувани пратеници. Сакам да кажам дека овој амандман произлезе од јавната расправа која беше водена по Предлог- текстот на Уставот на Република Македонија во Струмица. Бидејќи до сега воопшто не чу некое посебно образложение од јавната расправа, а таа јавна расправа имаше посебно место во нашата расправа по Предлогот на текстот на Уставот, сакам да го пренесам тоа мислење кое се однесува на член 7. Предлогот е членот 1 да се менува и да гласи: "Во Република Македонија службен јазик е македонскиот јазик и неговото кирилично писмо".

Ставовите 2 и 3 на член 7 стануваат член 8, а броевите на другите членови што следуваат се померуваат за една единица.

Образложението е следното. Службениот јазик на државата треба да биде издвоен во посебен член со што се избегнуваат нејасностите и недоразбирањата и појасен станува идентитетот на државата во која слободно и рамноправно можат да живеат и да се употребуваат и други јазици, но службен е еден и тој посебно треба да биде назначен.

СТОЈАН АНДОВ:

Молам, дали уште некој бара збор? (Не бара).

Бидејќи никој друг не бара збор, амандманот на господинот Младенов го ставам на гласање.

Кој е за, молам да крене рака.

За амандманот на господинот Младенов гласаа 22 пратеника.

Констатирам дека амандманот не е усвоен.

Отворам претрес по амандманот на член 7 поднесен од Комисијата за општествено- политички систем.

Молам, кој бара збор? (Никој).

Го заклучувам претресот и амандманот го ставам на гласање.

Кој е за, молам да крене рака.

За амандманот гласаа 30 пратеника.

Констатирам дека амандманот не е усвоен.

Отворам претрес по амандманот на член 7 поднесен од пратениците Драги Арсов и Томислав Стефковски.

Молам, кој бара збор?

ТОМИСЛАВ СТЕФКОВСКИ:

Овој амандман е поднесен во контекст на амандманот што

го поднесе Пратеничката група на ВМРО-ДПМНЕ и се однесува на следното.

Првиот дел од членот 7 мислам дека е прифатено и начинот на службената употреба на македонскиот јазик се уредува со закон, така да тој дел отпаѓа од нашиот предлог.

По ставот 1 додаваме нов став кој гласи, заради ова што рече господинот Киро Поповски, за да се има претстава што се работи овде. Во првиот текст на Уставната комисија беше дадено правото на употреба на јазикот на националностите во духот како тоа беше досега регулирано. Оттука и во таа смисла се употреби зборот "во органите, во единиците на локалната самоуправа" а тоа всушност се општините. Бидејќи ние предлагаме да се брише ставот 2 и 3 со овој наш предлог фактички се обезбедува она што досега имаше и беше утврдено како право за националностите. Ние предлагаме понатаму во нашиот амандман да се додадат уште два нови става, кои гласат:

"Македонскиот јазик и неговото кирилично писмо е службен јазик на сите службени акти на државата". Во што е суштината на овој предлог. Суштината на овој предлог е во тоа што веќе општината не претставува власт бидејќи државата и власта се концентрирани на ниво на Републиката. Во локалната самоуправа останува само она што се прашања од локално значење додека се она што претставува држава е надлежност и функција на Републиката поради тоа и сите службени акти се на јазикот кој што е утврден како службен на ниво на државата.

Понатаму, предлагаме нов став кој што е во контекст на овој во смисла дека ако граѓанин, државјанин на Републиката не го познава јазикот да му се обезбеди преведувач што сето земено заедно воопшто не задира

во правата на употребата на јазикот на националностите што се обезбедува во ставот 2 што е во нашиот предлог на амандманот.

Вакви решенија мислам дека постојат во светот и ни беа сугерирани од некои еминентни стручњаци дека со нив и на овој начин се надминуваат бројни недоразбирања кои што ќе бидат присутни во нашата Република.

Сакам да укажам уште на еден момент, а тоа е дека во врска со гласањето во целост на членот 7 што ќе уследи може да дојде до блокада и на неприфаќањето на членот 7 во целост. Оттука ги повикувам пратениците пред да одлучат за овој амандман сепак добро да се размисли, да не останеме без член 7 утврден во Уставот.

СТОЈАН АНДОВ:

Молам, дали уште некој бара збор? (Не бара).

Го заклучувам претресот на амандманот и амандманот го ставам на гласање.

Молам, кој е за амандманот да крене рака.

За амандманот гласаа 33 пратеника. Констатирам дека амандманот не е усвоен.

Отворам претрес по амандманот на член 7 поднесен од пратеникот Тодор Петров.

ТОДОР ПЕТРОВ:

Нека господинот Ештреф Алиу, кој го ценам, не го секира тоа дека неговиот амандман заради тоа што е неговото име нема да биде изгласан од причини што тој можеби ќе биде надгласан еднаш, а јас 132 пати. Меѓутоа сметам дека ова е едно од најзначајните прашања и најосетливите прашања од уставната материја. Од тие причини, бидејќи сите пратеници добија простор и време да го бранат...

ТОДОР ПЕТРОВ: (продолжение)

Е време да го образложам своето објаснам своето размислување и видување, независно дали тоа ќе биде прифатливо за мнозинството или не, ја користам таа можност и јас да го образложам амандманот на член 7 кој што го имам поднесено.

Прво, нека експертската група даде објаснување што е службен јазик, а што е јазик во службена употреба. За мене тоа е едно те исто. Заради тоа што и предложениот текст на првобитниот текст на членот 7 вели "во Република Македонија службен јазик е македонскиот јазик , а начинот на службената употреба се уредува со закон". Што значи службен јазик се употребува службено и од тие причини не гледам никаква разлика помеѓу категоријата службен јазик и јазик во службена употреба, единствено ако експертската група има некое посебно објаснување со кое ќе не убеди поинаку. Не правам никаква разлика ни помеѓу тоа што е државна власт и локална самоуправа како што беше од некој овде дадено образложение за да постои убедувањето дека навистина во единиците на локалната самоуправа каде што живеат мнозинството на припадниците на националностите во службена употреба е покрај македонскиот јазик и нивното писмо и јазик, или во став 3 каде што тоа право се употребува и за припадниците на националностите кој што во значителен број живеат во одредени единици во локална самоуправа. И сосема во право е господинот Џеладин Мурати кога вика ако веќе такво право да го утврдиме со уставот тој процент за да не се играме игри отпосле да го утврдуваме со закон тој процент за да повторно кршиме копје дали припадник на едно национално малцинство на територијата на Република Македонија во три различни општини каде што три различни процента од вкупниот број население се присутни навистина во три степени ќе биде во можност да го употребува

својот јазик. Се служам со она што и пратениците од СДС го кажуваа многу пати, дека овој Устав претставува континуитет на државноста на Република Македонија. Ако е така, бидејќи од еден пратеник беше спомнато едно решение на првото заседание на АСНОМ, јас ќе спомнам и едно друго решение во кое што се вика Решение на Антифашистичкото собрание на Народното ослободување на Македонија за заведување на македонскиот јазик како службен јазик во македонската држава. Член 1, во македонската држава како службен јазик се заведува народниот македонски јазик. Член 2, ова решение влегува веднаш во сила. Во манастирот Свети Отец Прохор Пчински, на Илинден, 2 август 1944 година.

Ако постои некој континуитет тогаш не верувам дека овој Устав треба да претставува дисконтинуитет.

Точно е дека граѓаните кој што ја следат оваа седница го немаат изворниот текст, не го поседуваат текстот на уставот, меѓутоа иако не го поседуваат доволно ќе го почувствуваат во секоја негова записка и откога ќе почнеме да го применуваме со законските прописи, а ќе мора да го поднесуваат се дотогаш додека не се смени пратеничкиот состав за да се донесе нов устав што изгледа ќе биде неминовност.

Би сакал да поставам едно прашање, дали е вистина, за да не се лажеме едни со други, дали е вистина и покрај тоа што против уставно го изгласавме законот за средното, насоченото и основното образование во училиштата каде наставата се изведува на јазиците на постоечката категорија народностите и покрај употребата на нивниот јазик во службената документација сепак воопшто не се заведува педагошката евиденција на ниту еден јазик со образложение дека тоа мора да биде кога ќе дојде време само на јазикот на народностите, односно се суспендира во целост употребата на македонскиот јазик.

Сметам дека Уставот не треба да создаде никакво право да помеѓу припадниците на различни национални малцинства и етнички групи се воспостави форма на нееднаквост. Ако зборуваме за право на граѓаните и на националните колективитети или националните малцинства и етничките групи тогаш сметам дека никој нема право заради бројот на припадниците само тоа да претставува критериум за прифаќање на заложите во службена употреба како службен јазик да претставува и јазикот на тоа малцинство. Сметам дека ако на ваков начин се формулира и прават ставовите 2 и 3 верувам дека механичкото разместување на населението на територијата на Републиката и во оние локални единици, единици на локалната самоуправа каде што сега можеби припадниците на одделни малцинства се во малцинство се разместат за да ја достигнат критичната точка според став 3 како што е предложено да достигнат бројка од значителен број за да можат во службена употреба да го употребуваат и нивниот јазик. Можеби е грешка што во Уставот наместо категоријата етнички, религиски јазични културни и други малцинства оперираме само со категоријата национални малцинства и од тие причини ги спомнуваме само карактеристиките на распознавање и идентитет во смисла на религиски, јазичен, културен идентитет на националните малцинства и сите други останати малцинства се препознаваат само преку категоријата и можат да се препознаат преку категоријата национално малцинство. Можеби затоа е и недоразбирањето во погледот на употребата на јазикот во село Бачишта каде што луѓето кој што зборуваат чисто македонски јазик бараат наставата да се изведува на албански јазик.

Кога понатаму ќе дојде член за религиските, верските права ќе ги спомнам тие образложувања, меѓутоа сметам дека е неопходно сега да се спомне тоа во следнава смисла. Исламската религија во Македонија би

кажал дека е 100% албанизирана. Ако верската поука се изведува на албански јазик кај припадниците на исламската верска заедница, нормално е дека родителите на тие деца кој што почнале од верска поука од предучилишната возраст да ја следат на албански јазик нормално е дека родителите ќе ја задржат определбата тие нивни деца да го продолжат образованието на албански јазик бидејќи берскиот идентитет со овој устав се гарантира само преку националното малцинство, а и како верско малцинство кое што и како категорија го прифатила и Европа и светот во меѓународните стандарди и критериуми. Државата е должна да се воздржува од било каква политика според сите меѓународни документи кога ќе се стреми кон асимилација на малцинствата или од намерно менување на пропорциите на одредена популација во регионите каде што се населени со малцинства, меѓутоа и малцинствата се должни во иста мерка да не ги менуваат пропорциите во популацијата, во регионите и подрачјата каде што живеат или со механички прилив се населуваат на други места и опасноста на македонскиот народ или припадниците на македонската нација во Македонија е токму од овој аспект што се случува во примената на овој член во практиката за да бидеме отворени со механичкото преместување и населуваше на албанците во повеќе краишта на Републиката во повеќе месни заедници, напуштени села каде што преку ноќ стануваат мнозинство за да со механичкиот прилив и со тек на време со популационата политика која што знаеме каква е тоа малцинство да стане мнозинство во таа локална единица на самоуправата и го загрози едноставно дотогаш воспоставениот монопол, така да кажам вулгарно, употребата на службениот македонски јазик.

Припадниците на малцинствата според тие европски критериуми и меѓународни стандарди должни се лојално да ги извршуваат должностите

кој во Уставот и законите се утврдени како должности на сите граѓани без разлика на националната или друга припадност или определба. Меѓутоа државата е должна да ги преземе и сите мерки на заштита од било каква дискриминација по било кој основ, па и по основ на јазикот на сите оние граѓани во оние региони и подрачја каде припадниците на малцинствата претставуваат малцинство.

И уште едно ми се чини доста важно правило кое што го утврдила меѓународната заедница, во користењето на своите права припадниците на било кое малцинство должни се да ги почитуваат правата како на македонската нација бидејќи е во мнозинство, додека е мнозинство така и правата на припадниците на сите останати малцинства во Републиката, бидејќи ние во Република Македонија имаме над 20 национални етнички групи и национални малцинства и сметам дека не е никакво право ако се збори за еднаквост за правата и слободите пред уставот да одделни национални малцинства се доведуваат во поповолна положба за разлика од останатите кој што можеби ниту имале услови, ниту можности ни политички ни историски да го концентрираат својата популација на едно место за да го остварат ова право кое што го предвидува став 2 и 3 на членот 7. Од тие причини не од причини некој да го деградира некого за мене е сосема оправдано и прифатливо и тука ми се чини никој на никого не го поставува тоа прашање да јазиците и писмата макар и на сите нас и од целиот свет да бидат и се во јавна употреба во Републикава. Кој на каков јазик сака да комуницира, да го употребува во јавна употреба да биде дозволено меѓутоа во службена употреба мора да биде само македонскиот јазик и неговото кирилично писмо. Од тие причини го предлагам амандманот на членот 7 кој треба да гласи дека "во Република Македонија службен јазик и во службена употреба е македонскиот јазик и неговото кирилично писмо".

И согласно член 127 барам поименично гласање.

НАСЕР ЗИБЕРИ:

Почитувани пратеници, покрај тоа што не се согласувам со изнесеното од пратеникот Петров зашто очигледно тој карикира со меѓународните акти зашто таму никаде не стои дека малцинствата во одредени региони не можат да се преместуваат, да се движат, да се умножуваат итн., такви одредби нема, и покрај тоа што низа други факти кој што овде се обидуваше да ги прикаже во вистинската смисла на зборот факти, и со оглед на тоа дека македонската јавност навистина не ги знае некои работи во детали, должен сум една невистина да нестане вистина, а тоа е причината околу начинот на изведувањето на верската поука во исламската веросиповест. Единствената верска образовна институција во Македонија тоа е Иса-бег медреса та во село Кондово, Скопје, каде верската настава се изведува рамно правно на три јазика и тоа македонски, албански и турски.

СТОЈАН АНДОВ:

Дали уште некој бара збор? (не)

Ако никој не бара збор го заклучувам претресот и амандманот го ставам на гласање. (Тодор Петров инсистира на поединечно гласање)

Инсистираш на поединечно гласање. Верувам ќе се најдат 10 пратеници да го поддржат.

МИЛОВАН ШИКОВСКИ: (прилог)

1. ФАИК АБДИ	против
2. ГАЗМЕНД АЈДЕРАГА	против
3. ХАМИД АЛИУ	против
4. ЕШРЕФ АЛИТИ	против
5. СТОЈАН АНДОВ	против
6. ГОЦЕ АНДОНОВСКИ	против
7. МИТКО АНАСТАСОВСКИ	за
8. ТИМЕ АНДОНОВ	против
9. НИКОЛА АПОСТОЛОСКИ	за
10. ДУШКО АРСОВСКИ	не е тука
11. ДРАГИ АРСОВ	за
12. БРАНКО АРСОВСКИ	против
13. ЛАМБЕ АРНАУДОВ	за
14. ЈОРДАН БОШКОВ	за
15. ЃОРЃИ БОЈКОВСКИ	не е тука
16. ТОДОР ГАЈДАРЏИСКИ	против
17. АЛЕКСАНДАР ГЕШТАКОВСКИ	против
18. ПЕТАР ГОШЕВ	против
19. ТУШЕ ГОШЕВ	против
20. ВЛАДИМИР ГОЛУБОВСКИ	за
21. ДРАГИ ГРОЗДАНОВСКИ	за
22. САНДЕ ДАВЧЕВ	против
23. ДИМИТАР ДИМИТРОВСКИ	против
24. ТОДОР ДИМОВ	против
25. ДОСТА ДИМОВСКА	за
26. РАТКА ДИМИТРОВА	за
27. ПЕТАР ЃОРЃИЕВ	воздржан
28. БОРКО ГОРЧЕСКИ	за
29. ДУШКО ГОРГЕСКИ	за
30. ЗУДИ ЕМИНИ	против
31. ЈОРДАН ЗАФИРОВ	против
32. ГОРАН ЗАФИРОВСКИ	за

33. НАСЕР ЗИБЕРИ	против
34. ВАСИЛ ЗИМЕАКОВ	против
35. ВАНЧО ЗЛАТАНОВ	не е тука
36. БОРИС ЗМЕЈКОВСКИ	не е тука
37. СИМЕОН ИВАНОВСКИ	против
38. ЉУБОСАВ ИВАНОВ	против
39. ЈАКИМ ИВАНОВСКИ	против
40. ИВАН ИВАНОВ	воздржан
41. ЉУПЧО ЈАКИМОСКИ	за
42. ЦВЕТАН ЈОВЧЕСКИ	за
43. РИСТО ЈОВАНОВ	за
44. ГУЛИСТАНА ЈУМЕРОВСКА	за
45. РИСТО КЕЛЕШОВ	за
46. ТАШКО КИРОВ	не е тука
47. ЗОРАН КИТЕВ	не е тука
48. КИРИЛ КОВАЧЕВСКИ	за
49. ЃОРЃИ КОТЕВСКИ	за
50. СТОЈАН КОВАЧЕСКИ	воздржан
51. ЗОРАН КРСТЕВСКИ	против
52. НИКОЛА КРСТЕСКИ	за
53. БИЛЈАНА ЛАЗАРЕВСКА	за
54. ВЕЦКО ЛИЧОСКИ	за
55. КОЛЕ ЛУЛОВСКИ	за
56. ФЛОРЕ МАСАЛКОВСКИ	не е тука
57. ЈОВАН МАНЧЕВСКИ	против
58. ЕФТИМ МАНЕВ	не е тука
59. СТРАШО МИЛКОВСКИ	против
60. ПАНЧО МИНОВ	не е тука
61. МАРИН МИЛЕНКОСКИ	не е тука
62. ВЛАДИМИР МИТЕВСКИ	за
63. ТРАЈАН МИЦЕВСКИ	за
64. ВАНЧО МЛАДЕНОВ	не е тука
65. ЏЕЛАДИН МУРАТИ	против
66. АВДИ МУРТЕЗАНИ	против
67. НАИФ МУСТАФА	против
68. СИМОН НАУМОВСКИ	против
69. ПАНЧЕ НАСЕВ	воздржан
70. СЛАВЕ НАУМОВСКИ	не е тука

71. БОГДАН НЕДЕЛКОВСКИ	за
72. ДУШАН НИКОЛОВСКИ	против
73. ЈОВАН НИКОЛОВ	воздржан
74. ТОДОСИЈА ПАУНОВ	против
75. МИХАИЛ ПАНОВСКИ	за
76. ТОМИСЛАВ ПЕЦАКОВ	за
77. ТИТО ПЕТКОВСКИ	против
78. ТОДОР ПЕТРОВ	за
79. МЕРСИМ ПОЛОЖАНИ	против
80. ДИМИТАР ПОПОВСКИ	не е тука
81. КИРО ПОПОВСКИ	против
82. ЉУБОМИР ПОПОВСКИ	против
83. ШАБАН ПРЕВАЛА	против
84. ИСМЕТ РАМАДАНИ	против
85. БОЖО РАЈЧЕВСКИ	за
86. НЕИМ САЛМАНИ	против
87. ФЕРИД САДИКУ	против
88. АСЛАН СЕЛМАНИ	против
89. НАУМ СИМЈАНОВСКИ	против
90. АЦО СПИРОСКИ	за
91. РИСТО СТАНКОВСКИ	против
92. НАКЕ СТОЈАНОВСКИ	против
93. СЛАВЈАНКА СТОЈАНОВА	не е тука
94. НИКОЛА СТОЈАНОВСКИ	против
95. СТОИЛЕ СТОЈКОВ	за
96. ТОМИСЛАВ СТЕФКОВСКИ	за
97. РИСТО СТАМЕНОВ	не е тука
98. ТОМИСЛАВ СТОЈАНОВСКИ	за
99. ОЛОМАН СУЛЕЈМАНИ	против
100. ЦЕЛИЛ ТАИРИ	против
101. ПЕТАР ТЕМЕЛКОВСКИ	за
102. ГОЦЕ ТЕМЕЛКОВСКИ	за
103. БЛАГОЈ ТОШЕВ	за
104. ПЕТРЕ ТРАЈАНОСКИ	против
105. ПЕТРЕ ТРАЈКОСКИ	за
106. ДИМИТАР ТРПЕНОСКИ	за
107. ДУШАН ТРПЧЕВСКИ	за

108. АГИМ ФАЗЛИУ	против
109. АЛЕКСАНДАР ФЛОРОВСКИ	за
110. БЛАГОЈ ХАНЏИСКИ	против
111. АБДУРАХМАН ХАЛИТИ	против
112. СЕФЕДИН ХАРУНИ	против
113. МУХАМЕТ ХАЛИЛИ	против
114. СТОЈМИР ЦВЕТКОВСКИ	против
115. БРАНКО ЦРВЕККОВСКИ	против
116. НЕЏАТИ ЏАФЕРИ	против
117. АЛИЛ ЏАФЕРОСКИ	против
118. ВЕБИ ЏЕМАИЛИ	против
119. БЛАГОЈА ЧКАТРОСКИ	за
120. ХИСНИ ШАКИРИ	против

СТОЈАН АНДОВ:

За амандманот на господин Петров гласаа 42 пратеника. Констатирам дека амандманот не е усвоен. (пратениците бараат да се објават и гласовите кои гласале против или да се објави вкупниот број на пратеници кои гласале).

Против амандманот гласале 5 9 пратеници.

Бидејќи има и воздржани гласови, според тоа кворум имаме.

Дали некој друг бара збор?

ТОМИСЛАВ СТЕФКОВСКИ:

Со оглед на тоа дека најавив, кога треба да гласаме веќе за членот 7 дека е можна и блокада на изгласување, пратеничката група на ВМРО-ДПМНЕ бара пауза од 15 минути.

СТОЈАН АНДОВ:

Предлагам да го прифатиме предлогот за пауза од 15 минути.

(После паузата)

Да продолжиме со работа.

Ние го завршивме претресот по амандманите.

Дали некој друг бара збор, дали има нешто да се објаснува? (не).

Го заклучувам претресот и текстот на членот 7 го ставам на гласање.

Гласаме за членот каде што се утврдува македонскиот јазик како службен јазик и неговото кирилично писмо.

Молам, кој е за нека крене рака? (75)

Констатирам дека членот 7 е утврден. (аплауз).

Преминуваме на утврдување на членот 8.

Амандмани поднесоа Пратеничката група на СПМ, пратеникот Тодор Петров, Комисијата за заштита на човековата околина, Комисијата за градежништво и урбанизам и Комисијата за општествено- политички систем.

Комисијата за Уставни прашања ги прифати амандманите поднесени на член 8, алинеја 10 поднесени од Комисијата за заштита на човековата околина и од комисијата за градежништво и урбанизам и тие се составен дел на текстот на Предлогот на Уставот на Република Македонија.

Отворам претрес по амандманот на член 8 став 1.

Овој амандман сепак е повлечен.

(од место се јавува Стоиле Стојков)

СТОЈАН АНДОВ:

Ве молам, немаме расправа сега. Ќе побарате збор кога ќе имаме расправа, еве тој амандман е повлечен.

СТОИЛЕ СТОЈКОВ:

Нема врска со тоа.

СТОЈАН АНДОВ:

Ако нема врска, седете си на место. Вие треба да престанете еднаш да ја реметите работата овде.

СТОИЛЕ СТОЈКОВ:

Јас се повикувам на Деловникот. Пред да се гласа јас се повикувам на член 124 од Деловникот.

СТОЈАН АНДОВ:

Ве молам, јас го дадов на гласање членот 7 и тој се изгласа.

СТОИЛЕ СТОЈКОВ:

Прочитајте го Деловникот.

СТОЈАН АНДОВ:

Јас Деловникот добро го познавам и Вие кога гласавте Вас ве избројаа.

Еве повелете земете збор, но навистина јас мислев дека Вие кога кревавте рака, гласате за членот, бидејќи јас членот го дадов на гласање. Вие дигнавте рака кога се гласаше.

СТОИЛЕ СТОЈКОВ:

Да Ви кажам, толку сум револтиран што навистина манипулирате со овој Парламент. И тоа со знаење манипулирате. Конците што се влечеа , се влечат и понатаму. Дигнав рака пред да се гласа и Вие ме видовте. Сакам да се повикам на член 124 од Деловникот. Прочитајте Ве молам што пишува таму. Пред секое гласање секој пратеник има право најдолго пет минути да го образложи своето гласање за или против. Вие тоа право не ми го дозволувате.

Сакав да се изјаснам зошто не гласам за членот 7 кога се утврдуваше. Не гласам затоа што мислам дека со членот 7 образованието во Република Македонија се уништува, а Вие прочитајте го членот нека знаат сите пратеници.

(членот не е за образованието).

За употреба на службениот јазик во Република Македонија. Се извинувам бев револтиран и згрешив. Благодарам на исправката на господинот Киро Поповски.

СТОЈАН АНДОВ:

Ве молам, пред да го дадам членот на гласање јас прво реков дали некој бара збор. Никој не побра збор и затоа членот го дадов на гласање, а тој крена рака кога се гласаше и него го избројаа во оние пратеници кои се за. Според тоа, тој не гласал за членот него кревал рака да бара збор, па според тоа тој бил против и да се избрише еден глас таму и да установиме дека тој бил против.

Ве молам, кревајте рака на време, да можам да Ве видам и да знам дали барате збор, или гласате.

Отворам претрес по амандманот на член 8 поднесен од Комисијата за општествено- политички систем.

Молам, кој бара збор?

Еве веќе 11,00 часот е, и сите по малку сме изморени и сите по малку нервозно реагираме. Јас се извинувам ако по малку изгледаше тоа така.

Молам, кој бара збор?

Дали Комисијата го повлече овој амандман? (не).

Го заклучувам претресот и амандманот го ставам на гласање.

Кој е за, молам, да крене рака? (1).

Констатирам дека амандманот не е усвоен.